

Janniina Yli-Anttila

PORIN SEUDUN PÄIVÄKOTIEN AISTIYMPÄRISTÖJEN
KARTOITUS

Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosiaalipedagoginen lapsi- ja nuorisotyö
2015

PORIN SEUDUN PÄIVÄKOTIEN AISTIYMPÄRISTÖJEN KARTOITUS

Yli-Anttila, Janniina

Satakunnan ammattikorkeakoulu

Sosiaalialan koulutusohjelma

5/2015

Ohjaaja: Karinharju, Kati / Hannukainen, Hanna / Hautala, Päivi-Maria

Sivumäärä: 57

Liitteitä: 2

Asiasanat: aistiympäristö, esteettömyys, aistiyliherkkyydet, erityisherkkyydet, varhaiskasvatus, tukea tarvitseva lapsi

---

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli kartoittaa Porin seudun päiväkotien aistiympäristöjä sekä koekäyttää ja arvioida Satakunnan Ammattikorkeakoulun esteettömyys ja saavutettavuus työryhmän suunnittelemaa OIVA-työkalua, joka on kehitetty esteettömyyden arviointiin ja raportointiin. Teoriamateriaali kerättiin ajankohtaisista kirjallisuus- ja Internet-lähteistä. Tutkimusmateriaali kerättiin päiväkoteihin tehdyillä kartoituskäynneillä. Työn teoriaosuudessa (luvut 2–4) paneudutaan tutkimuksen ymmärtämisen kannalta oleellisia teoretietoja, kuten aisti- ja erityisherkkyyksiä.

Tavoitteena oli selvittää neljästä eri päiväkodista viiden eri päiväkotiryhmän tilojen aistiympäristöjä sekä koekäyttää ja arvioida OIVA-työkalua. Tutkimus tehtiin, jotta saataisiin käsitys siitä, miten eri aistit otetaan huomioon päiväkotien tiloissa. Aistiärsyksiin poikkeavasti reagoiva lapsi tuo haastetta päiväkotiryhmän arkeen, joten kartoittamalla päiväkotien aistiympäristöt, oli mahdollista löytää haastetta tuovat seikat ja muuttaa niitä. OIVA-työkalu koekäytettiin, jotta saataisiin selvitettyä sen toimivuus ja mahdolliset kehityskohteet.

Tutkimusmenetelmänä aineiston keräämisessä käytettiin laadullista havainnointia ja tutkimuskohteen avainhenkilöiden haastattelua. Jokaiseen päiväkotiin tehtiin kartoituskäynti, jonka aikana tilaa havainnoitiin sekä tyhjänä, että lapsiryhmän ollessa paikalla lisäksi työntekijöitä haastateltiin. Työntekijöitä haastateltiin, jotta tilan toimivuudesta ja aistimaailmasta saataisiin kokonaisvaltainen kuva.

Tutkimuksen valmistuttua tehtiin OIVA-työkalusta saamien raporttien pohjalta yhteenveto päiväkotien aistiympäristöistä. Tulosten analysoinnin jälkeen selvisi, että päiväkoti ryhmien tiloissa on pääsääntöisesti miellyttävä aistimaailma. Aistiärsykkeet, jotka toivat eniten aistiärsykettä, olivat lähes samat jokaisessa päiväkodissa.

THE SURVEY OF SENSORY ENVIRONMENTS IN KINDERGARTENS IN THE CITY OF PORI AND THE SURROUNDING AREAS

Yli-Anttila, Janniina

Satakunta University of Applied Sciences

Degree Programme in Social Services

May 2015

Supervisor: Karinharju, Kati / Hannukainen, Hanna / Hautala Päivi-Maria

Number of pages: 57

Appendices: 2

Keywords: Sensory environment, accessibility, issues with sensory processing, special sensibilities, highly sensitive person, early childhood education, child with special needs

---

The purpose of this thesis was to survey sensory environments in kindergartens in the city of Pori and the surrounding areas and also to test run and evaluate the OIVA utility. OIVA is a utility for surveying sensory environments and reporting the findings. It was developed by Satakunta University of Applied Sciences' accessibility workgroup. Theoretic material was gathered from current literature and Internet sources. Research material was gathered by way of observation visits in kindergartens. The theoretic part of the thesis is about special needs groups and sensory processing.

The first goal was to find out what kinds of sensory environments there are in four different kindergartens. The observations were conducted in five different group spaces. The second goal was to test run and evaluate the OIVA utility. The purpose of the observations was gathering information on how attention is paid to different senses in kindergartens.

Research methods used were observation and kindergarten staff interviews. Observation visits were made in each kindergarten and staff interviews were made during these visits. The OIVA utility and observations were employed both in empty spaces as well as in those occupied by the kindergartners.

Reports were made using the OIVA utility during observation visits. The research summary was made based on these reports. The results showed that sensory environments in the kindergartens were mostly pleasant. Stimuli which caused the most irritation for the children were similar in almost every kindergarten. The kindergarten staff from different kindergartens also brought up similar issues with sensory environments.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	6
2	ESTEETTÖMYYS JA SAAVUTETTAVUUS.....	7
2.1	Ympäristöjen esteettömyyden kartoittaminen	8
2.2	SAMK esteettömyys ja saavutettavuus -työryhmä	9
3	AISTI- JA ERITYISHERKKYYDET	9
3.1	Erityishervät	10
3.2	Sensorisen integraation häiriö.....	13
3.3	Autismin kirjo ja aistiherkkyydet.....	14
4	VARHAISKASVATUS JA TUKEA TARVITSEVA LAPSI.....	16
4.1	Varhaiskasvatus	16
4.2	Inkluusio varhaiskasvatuksessa	18
4.3	Tukea tarvitseva lapsi varhaiskasvatuksessa.....	20
5	AISTIT JA YMPÄRISTÖ.....	22
6	TUTKIMUKSEN TAUSTA JA ASETELMA.....	25
6.1	Tutkimustausta	25
6.2	Yhteistyökumppanit	26
6.3	Tutkimustavoitteet	27
6.4	Tutkimuskohteet	27
6.5	Tutkimusmenetelmät ja kartoitustyökalu.....	28
6.5.1	OIVA-työkalu	29
6.6	Tutkimuksen aikataulu	30
7	HAVAINNOINTIRAPORTIT JA OIVA-TYÖKALUN ARVIOINTI	31
7.1	Yhteenveto havainnointiraporteista sekä aistiympäristöjen kartoitusten lopputulos	31
7.1.1	Tilojen kartoitus kuuloaistin näkökulmasta.....	32

7.1.2	Tilojen kartoitus näköaistin näkökulmasta	35
7.1.3	Tilojen kartoitus tuntoaistin näkökulmasta.....	37
7.1.4	Tilojen kartoitus hajuaistin näkökulmasta	39
7.1.5	Yhteenveto päiväkotien aistiympäristöjen esteettömyyden tilasta	40
7.2	OIVA-työkalun arviointi.....	44
8	TUTKIMUKSEN ARVIOINTI	47
8.1	Tutkimuksen eettisyys	47
8.2	Tutkimuksen luotettavuus	48
9	POHDINTA.....	50
9.1	Opinnäytetyön aiheen valinta	50
9.2	Uuden työkalun/metodien käyttäminen	50
9.3	Opinnäytetyön tekemisen vaikutus ammatilliseen kasvuun	51
9.4	Yhteenveto	52
10	LÄHTEET	54

TAULUKKO- JA KUVALUETTELO

Taulukko 1	Invalidiliiton ESKEH-projektin esteettömyyskartoitusluokitus (Kilpelä 2010, 19).....	8
Taulukko 2	Aistitoimintojen muuntuminen ja autismi (Ikonen 1998, 61.)	15
Taulukko 3	Ärsykkeet, jotka tuovat haasteita päiväkotien arkeen	41
Taulukko 4	OIVA-työkalun toimivat ominaisuudet.....	45
Taulukko 5	OIVA-työkalun kehittämistä kaipaavat ominaisuudet	46
Taulukko 6	OIVA-työkaluun antamani kehitysehdotukset	47
Kuva 1	Aspeflon kuvaus onnistuneesta inklusiosta (Aspeflo n.d. 7.)	19
Kuva 2	Tutkimustavoitteeni	27

1 JOHDANTO

Opinnäytetyöni aihe on päiväkotien aistiympäristöt sekä testata ja arvioida Satakunnan ammattikorkeakoulun esteettömyys ja saavutettavuus työryhmän OIVA-työkalua. Tavoitteenani on saada sosionomi koulutuksestani myös lastentarhan opettajan pätevyys. Mikäli siis haluaisin suorittaa LTO – pätevyyden, pitää opinnäytetyöni käsitellä alle kouluikäisiä lapsia. Lisäksi halusin työni käsittelevän jollain tavalla erityisryhmiä. Kysyin Satakunnan ammattikorkeakoulun lehtorilta Kati Karinharjulta olisiko hänellä ehdotuksia sopivaksi aiheeksi. Häneltä sain ehdotuksen testata ja arvioida esteettömyys ja saavutettavuus -työryhmän kehittämää OIVA-työkalua, joka oli vielä sen verran uusi, että tarvitsi testaajaa. Työkalulla voidaan arvioida ja raportoida tilojen tai ympäristön aistiesteettömyyttä. Pohdimme että kartoitettavan ympäristön tulisi koskea alle kouluikäisiä lapsia ja päädyimme päiväkotien tilojen kartoitukseen.

Tutkimuksen kartoituskohteiksi valitsimme ohjaajieni kanssa neljä Porin seudun päiväkotia ja niistä yhteensä viiden eri ryhmän käyttämät tilat. Tilojen käyttäjinä oli sekä pelkkiä erityisryhmiä, integroituja erityisryhmiä sekä ns. tavallisia ryhmiä. OIVA-työkaluun pääsin tutustumaan kahden esteettömyys ja saavutettavuus -työryhmän jäsenen kanssa.

Opinnäytetyöni alkaa teoriaosuudesta, jossa kerron eri erityisryhmistä, joiden erityispiirteisiin kuuluu aistipoikkeavuudet. Työni tutkimusosassa perehdytään tilojen aistiesteettömyyteen, joten sen kannalta on olennaista ymmärtää aistiärsykkeiden vaikutus sellaiseen henkilöön, joka reagoi poikkeavasti aistiärsykkeisiin. Työn tutkimusosaan olen kerännyt yhteenvedon päiväkotien aistiympäristöistä sekä arvioinnin OIVA-työkalusta. Viimeisissä kappaleissa pohdin opinnäytetyötäni kokonaisuutena, sen eettisyyttä ja luotettavuutta sekä vaikutusta omaan ammatilliseen kasvuuni.

2 ESTEETTÖMYYS JA SAAVUTETTAVUUS

Jotta tämän opinnäytetyön tarkoitus ja määränpää olisivat ymmärrettävissä, on hyvä selvittää koko aistiympäristöön kuuluva kokonaisuus, johon myös esteettömyys sekä saavutettavuus kuuluvat. Esteettömyys ja saavutettavuus ovat osa toimivaa aistiympäristöä ja sen vuoksi olen ottanut ne osaksi työtäni. Esteettömyys mielletään yleensä fyysiseen ympäristöön liittyväksi, kun taas saavutettavuus käsittää yleensä immateriaalisia asioita, kuten tiedonsaantia. Esteettömyydessä on siis kyse palvelujen sekä kulttuurin tms. saavutettavuudesta, ympäristöjen esteettömyydestä sekä tuotteiden, rakennusten yms. käytettävyydestä. (Pesola 2009, 7 ja 8.)

Puhuttaessa saavutettavuudesta otetaan kokonaisvaltaisesti huomioon viestinnän, hinnoittelun, rakennetun ympäristön saavutettavuus sekä tiedollinen ja sosiaalinen saavutettavuus. Mukaan kuuluu myös saavutettavuus eri aistien avulla. Kaikilla tulisi olla mahdollisuus osallistua ja saada elämyksiä, minkä taas mahdollistaa helppo ja esteetön tiedon hankkiminen, liikkuminen, näkeminen, kuuleminen ja vuorovaikutus. (Kulttuuria kaikille www-sivut. Viitattu 29.9.2014.) Tavoitteet pyritään toteuttamaan kehittämällä yleisesti saavutettavia ja käytettäviä tuotteita ja palveluja sekä kuhunkin ympäristöön sopivia tukitoimintoja. (THL:n www-sivut. Viitattu 29.9.2014.)

Esteettömyys koetaan monella eri tavalla, johtuen ihmisten vaihtelevasta toimintakyvystä. Julkisen esteettömän ympäristön tulisi palvella jokaista yhtäläisesti, eikä tilaa tulisi suunnitella erikseen esim. pyörätuolilla kulkevalle, näkövammaiselle tai lyhytkasvuiselle. Yksityinen tila voidaan rakentaa ja suunnitella juuri erityiseen tarkoitukseen, esim. näkövammaisten hoitokoti voidaan suunnitella juuri näkövammaiselle esteettömäksi. Yleisesti ottaen esteettömyys on siis kaikille sama ja sen täytyy perustua sovittuihin kriteereihin. (Pesola 2009, 8.) Päiväkotiympäristössä tällä tarkoitetaan lasten tarpeiden huomioon ottamista tilojen suunniteltaessa, esim. kalusteet ja tavarat lasten korkeudella.

2.1 Ympäristöjen esteettömyyden kartoittaminen

Suomen Ympäristöministeriön rakentamismääräyksissä ja -ohjeissa (Suomen rakentamismääräyskokoelma) on määritelty viralliset esteettömyyden kriteerit. Muita esteettömyyskriteereitä on määritelty mm. SuRaKu-projektissa ja invalidiliiton ESKEH-projektissa. Nämä eivät kuitenkaan ole virallisia kriteereitä, vaan ne on työstetty yhteistyössä monen eri tahon kanssa. (Pesola 2009, 7 ja 8.)

Stakesin määrittelemien asioiden esteettömyyden periaatteiden mukaan rakennukset voidaan luokitella esteettömyydeltään viiteen eri laatuluokkaan (taulukko 1). Jotta palveluyksikkö pääsee tiettyyn luokkaan, sen tulee täyttää kaikki kyseisen luokituksen kriteerit. Kuhunkin luokkaan on määritelty omat kriteerinsä. (Pesola 2009, 8.)

Taulukko 1 Invalidiliiton ESKEH-projektin esteettömyyskartoitusluokitus (Kilpelä 2010, 19).

TASO	LUOKITUS
1	Esteellinen
2	Merkittäviä esteitä
3	rakentamismääräyskokoelman mukainen esteettömyys
4	esteetön (ulkotiloissa esteettömyyden perustaso)
5	esteetön plus (ulkotiloissa esteettömyyden erikoistaso)

Invalidiliiton ESKEH-projektin tuotoksena on syntynyt Rakennetun ympäristön esteettömyyskartoitusopas. Oppaan mukaan esteettömyyskartoitus on menetelmä, joka tuottaa tarkkaa mittatietoa kartoitettavasta kohteesta. Ympäristön esteettömyyttä voidaan kartoittaa ja arvioida monella tavalla ja valinta riippuu siitä, halutaanko kerätä tietoa esteiden poistamiseksi, uuden suunnittelemiseksi, saavutettavuuden tiedottamisesta asiakkaalle vai vaikuttaa päättäjiin. Kartoituksen lopputulos ja mahdolliset vaa-dittavat ongelmat saadaan selville vertaamalla kerättyä tietoa valmiiksi määriteltyihin kartoituskriteereihin. (Ruskovaara 2009, 9.)

2.2 SAMK esteettömyys ja saavutettavuus -työryhmä

Satakunnan ammattikorkeakoulussa (SAMK) on tehty jo vuosia tutkimus- ja kehittämistyötä alueellisen esteettömyyden edistämiseksi. Esteettömyys on ollut yksi kärkialueista Satakunnan ammattikorkeakoulun tutkimus- ja kehittämistyössä vuodesta 2013. Niinpä SAMK on muodostanut oman työryhmän tutkimaan ja kehittämään esteettömyyttä ja saavutettavuutta laajasti eri käyttäjäkunnat huomioiden. Työryhmän ensisijainen tavoite on saavutettavuuden edistäminen jo olemassa olevissa rakenteissa ja palveluissa. Tärkeässä asemassa tutkimus- ja kehittämistyössä ovat olleet asiakkaat, palvelujen tuottajat, opiskelijat sekä asiantuntijat. Pääpainopisteinä on kokonaisvaltaisen osallistumisen edistäminen, jossa huomioidaan fyysiset ja sosiaaliset olosuhteet sekä tiedonsaanti ja palveluiden hinnoittelu. Työryhmän mukaan esteetön ja jokaiselle avoin toiminta sekä tarjonta ovat alueen yritysten ja toimijoiden kilpailukyvyyn ja imagon kannalta merkittäviä tekijöitä. Niinpä palveluiden kehittäminen soveltuvaksi kaikille, tuo lisää uusia asiakasryhmiä eri palveluille. (Karinharju 2013, 7.)

3 AISTI- JA ERITYISHERKKYYDET

Opinnäytetyöni tutkii päiväkotien aistiympäristöjä. Jotta lukijan on helpompi ymmärtää toimivaa aistiympäristöä, on hyvä tarkastella, minkälaisia haasteita aistit voivat tuottaa. Jokainen henkilö reagoi aisteillaan eri tavalla ja jokaisen aistit ovat kehittyneet yksilöllisesti. Lapsi reagoi aisteillaan eri tavalla kuin aikuinen. Työssäni olen keskittynyt tutkimaan lasten sekä erityisryhmien reagointia erilaisiin aistiärsykkeisiin. Koska nämä kaksi ryhmää reagoivat herkemmin aistiärsykkeisiin kuin aikuiset, heidän toimintaympäristöissään on erityisen tärkeää kiinnittää huomiota tilan tuottamiin aistiärsykkeisiin. Tutkimusta tehdessäni otin huomioon erityisesti erityislapset, sillä etenkin heidän kohdallaan epämiellyttävä aistiympäristö voi tuoda arkeen suuriakin

haasteita. Tässä työssä käytän henkilöistä, joilla ei ole poikkeavuutta aistien reagoimisessa, ns. normaali ryhmä, termejä neurotyypillinen tai neurologisesti normaali.

Aistiherkkyyksistä yleisin on ääniyliherkkyys, mutta aistihäiriöitä voi esiintyä kaikissa aisteissa, kuten tuntoaistimusten, valon voimakkuuden, ruoan maun ja koostumuksen sekä tiettyjen hajuaistimusten osalta. Aistipoikkeavuutta voi aiheuttaa myös kipua ja fyysinen epämukavuus. Poikkeavuutta voi löytyä myös asento-, liike- ja tasapainoaisteista. Yhdellä henkilöllä voi olla poikkeavuutta monessa eri aistissa ja hän saattaa kokea arkiset aistimukset sietämättömän voimakkaina tai sitten hän ei koe niitä lainkaan. (Attwood 2012, 264.)

Seuraaviin kappaleisiin olen kerännyt teoriatietoa erityisherkestä, sensorisen integraation häiriöstä sekä autismista. Olen valinnut nämä erityisryhmät mukaan tämän opinäytetyön teoriaosioon, sillä jokaiseen näihin liittyy poikkeavaa aistireagointia sekä erilaisia aistipulmia.

3.1 Erityisherkät

Psykologian tohtori Elaine Aron on tutkinut vuodesta 1991 lähtien erityisherkkää ihmistyyppiä (Highly Sensitive Person, HSP). Hänen mukaansa n. 15–20% koko väestöstä on erityisherkkiä. HSP-henkilöt havainnoivat tarkasti ympäristöään sekä sisäistä maailmaansa, vaikka heidän aistinsa eivät ole muuta väestöä tarkemmat. Heidän aivonsa kuitenkin prosessoivat saamaansa tietoa tavallista syvällisemmin ja heidän autonominen hermostonsa on herkkä reagoimaan. (Erityisherkät ry www-sivut, viitattu 24.9.2014.)

Aron on tutkinut erityisherkkyyttä ja hyödyntänyt tutkimuksissaan Jerome Kaganin temperamenttitutkimuksia, joissa tämäntyyppinen piirre on luokiteltu mm. estyneisyydeksi ja reaktiivisuudeksi. Aron on kuitenkin nimennyt piirteen positiivisemmaksi ja kuvaavammaksi. Hänen mukaansa erityisherkkyys on toimintastrategia, johon kuuluu reflektointi sekä ennen että jälkeen toiminnon. Erityisherkkien (HSP = highly sensitive person) tapa valmistautua ja tarkkailla on osittain puolittietoista tai tiedostamatonta prosessointia. (Erityisherkät ry www-sivut. Viitattu 24.9.2014.)

Kirjassaan ”Psychotherapy and the Highly Sensitive Person” Aron kuvaa erityisherkkyyden piirteet, jotka voidaan jakaa neljään pääryhmään (englanninkielinen lyhenne DOES). Syksyllä 2013 julkaistussa suomenkielisessä painoksessa pääryhmien lyhenteen suomennos on EVÄS:

- E – Emotionaalisuus (herkkyys, tunteiden voimakkuus, liikuttumisen kyky ja vaikutusalttius)
- V – Vivahteiden taju (aistiherkkyys sekä ulkoisten että sisäisten aistimusten voimakas vaikutus)
- Ä – Ärsykeherkkyys (ylivirittyneisyyden tai ylläsuruttumisen riski, häkeltyminen)
- S – Syvällisyys (taipumus ja kyky pohdiskella ja juuttua pohdiskelemaan). (Erityisherkkät [www-sivut](http://www.sivut.fi). Viitattu 25.9.2014.)

Kirjassaan *The Highly Sensitive Child* Elaine N. Aron kuvailee miten lapsissa erityisherkkät eroavat ns. tavallisista lapsista huomioimalla ja miettimällä enemmän, kokemalla tunteet voimakkaammin ja prosessoimalla kokemaansa enemmän. He myös kuormittuvat enemmän ympäristön vaikutuksista. Erityisherkkä lapsi huomioi ympäristöstänsä enemmän kuin ikätoverinsa ja miettii huomioitaan enemmän. Erityisherkkät lapset prosessoivat kaikkea kokemaansa syvällisesti ja moniulotteisesti, joka saattaa tuottaa lapselle erityistä kuormitusta. Toiset erityisherkkät lapset voivat kuormittuessaan maata lattialla huutaen, toiset pysyvät hiljaa paikoillaan, kun taas toiset reagoivat fyysisesti vatsa- tai pääkivulla. Fyysisesti reagoiville henkilöille oireet antavat merkin siitä että pitää mennä lepäämään. (Aron 2002, 9–11). Nämä ovat kuitenkin äärimmäisiä reagoiteja ja yleisempää on, että lapsi on ärtynyt, sisäänpäin kääntynyt tai hänen on vaikea aloittaa toiminta (Henkilökohtainen tiedonanto 17.2.2015.)

Aistiärsykkeet vaikuttavat erityisherkkiin enemmän kuin lapsiin yleensä, sillä he huomioivat sellaisiakin ärsykeitä, joita muut lapset eivät edes huomaa. He häiriintyvät niistä helpommin ja kuormittuvat niistä merkittävästi. Tällaisia ärsykeitä ovat mm. kovaääniset, monimutkaiset alati muuttuvat tilanteet, askarteluhuoneet, päiväkotien juhlat, joissa on paikalla kaikki päiväkodin lapset ja aikuiset. Nämä tilanteet aiheuttavat liiallista kuormitusta etenkin, jos tällaisessa ympäristössä joutuu olemaan kauan. Erityisherkkät lapset valittavat usein mm. liian kylmästä tai kuumasta lämpötilasta, kutiavasta kankaasta, tulisesta ruuasta, oudon tuoksuisesta huoneesta. Herkän

aistireagoinnin vuoksi erityisherkkät lapset valitsevat usein yksin leikkimisen, sivusta seuraamisen tai tuttujen ruokien syömisen. He viihtyvät myös mielellään yhdessä tietyssä huoneessa tai sisätilassa ja ulkona tietyssä paikassa. He myös välttelevät ”tyypillisiä lasten aktiviteetteja”, kuten kesäleirejä, joukkuepelejä ja juhlia. (Aron 2002, 10–11.)

Erityisherkkä lapsi peilaa tulevaa erityisesti kuulemansa ja näkemänsä perusteella. Pääsääntöisesti erityisherkkät prosessoivat kokemaansa ja huomioimaansa alitajuisesti ja toimivat näiden mukaan intuitiivisesti. Erityisherkkät ovatkin erityisen intuitiivisia henkilöitä. Laajan prosessoinnin vuoksi erityisherkkää ei saa hoputtaa päätöksen teossa, sillä liiallinen kiirehtiminen voi lisätä lapsen stressiä. Hyvällä tuella ja ohjauksella erityisherkkästä lapsesta saa luovan, yhteistyöhaluisen ja kiltin lapsen, jolla on rikas sisäinen maailma. Mikäli lasta ei tue riittävästi lapsesta voi tulla tavallista herkemmin ujo, pelokas, vetäytyvä tai masentunut. (Aron 2002, 9–10.)

Erityisherkkyyys ilmenee jokaisella yksilöllä erilailta. Herkkyyteen ja persoonallisuuden muotoutumiseen vaikuttavat sekä synnynnäiset piirteet sekä kasvuympäristö. On ympäristöstä riippuvaa, tarjoaako se suotuisat vai vaikeat lähtökohdat herkälle ihmiselle. Aikuisilla toimintaympäristöt ja niiden ilmapiiri vaikuttavat siihen, kykeneekö erityisherkkä henkilö hyödyntämään piirrettään ja taitojaan toistenkin hyväksi. Ennen piirteen tunnistamista henkilö saattaa tuntea olevansa outo, erilainen ja ulkopuolinen, mutta tunnistamisen jälkeen hänellä on paremmat edellytykset oppia hyödyntämään piirrettään ja pärjäämään sen kanssa. (Erityisherkkät ry www-sivut, viitattu 24.9.2014.) Oppimisprosessi ei kuitenkaan ole nopea prosessi, vaan vaatii pitkän aikaa ennen kuin henkilö oppii tunnistamaan herkkyyttään, käyttämään sitä voimavarana ja säätelemään esim. vireystilaansa. (Henkilökohtainen tiedonanto 17.2.2015) Henkilö oppii ymmärtämään arkielämän vaikutuksen hermoston kuormittumiseen ja sitä kautta vireystilaansa. Näin hän oppii säätelemään vireystilaansa ja purkamaan kuormitusta aika ajoin itselleen sopivilla keinoilla, kuten yksinololla tai rauhallisella liikunnalla. (Erityisherkkät ry www-sivut, viitattu 24.9.2014.)

3.2 Sensorisen integraation häiriö

”Sensorisen integraation häiriö tarkoittaa kykenemättömyyttä käsitellä aistien kautta saatua tietoa riittävän hyvin” (Kranowitz 2004, 27). Sensorisen integraation häiriö eli SI-häiriö tarkoittaa keskushermoston toimintahäiriötä. Tohtori A. Jean Ayres kuvasi häiriötä ensimmäisen kerran ja kertoi, miten aivot eivät kykene analysoimaan, jäsentämään ja yhdistämään eli integroimaan aisteilta saamia viestejä. Tämä taas johtaa siihen, ettei lapsi kykene reagoimaan saamiinsa aistitietoihin mielekkäästi ja johdonmukaisesti, minä vuoksi kaikki oppiminen on haastavaa. Tällä tarkoitetaan sekä tarkoituksenmukaisen toiminnan oppimista eli kykyä reagoida oikein muuttuvissa olosuhteissa, motorista oppimista sekä tiedollista oppimista. (Kranowitz 2004, 27–28.) Sensorisen integraation häiriö on Ayresin mukaan hyvin haastava tunnistettava, sillä jokaisella lapsella häiriön tunnusmerkit ja oireet ovat erilaisia. Yleisimpiä ilmenemismuotoja ovat: yliaktiivisuus, heikko keskittymiskyky, käytösongelmat, puheen ja kielen kehityksen viiveet, lihasjänteiden ja koordinaation vaikeudet ja oppimisvaikeudet koulussa. (Ayres 2008, 94–97.)

Käytösongelmat liittyvät usein SI-häiriöön, sillä aistipulmien myötä henkilön on haastavaa käsitellä arkipäivän tuomaa stressiä ja vielä vaikeampaa kohdata uusia tilanteita. Heikko itsetunto sekä aistihäiriöt ja yliherkkyys voi ajaa henkilön pohtimaan kokoajan omaa onnistumistaan ja tärkeäksi tuntemistaan, jonka myötä vuorovaikutus toisten kanssa on haastavaa. Käytösongelmat saattavatkin ilmetä henkilön ollessa vuorovaikutuksessa muiden ihmisten kanssa. Yliaktiivisuus ja keskittymiskyvyn heikkous ovat yleensä ensimmäisiä ja näkyvimpiä SI-häiriön oireita, jotka vanhemmat huomaavat. Lapsen koulunkäyntiongelmien sekä oppimisvaikeudet johtuvat myös usein näistä haasteista. SI-häiriöinen lapsi voi kokea koulunkäynnin myös ongelmalliseksi, sillä hän joutuu kokoajan tekemään paljon töitä löytääkseen tarvitsemansa tiedot muististaan, joka ei ole jäsentynyt. Puhe sekä kieli ovat vahvasti yhteydessä ja riippuvaisia aistitiedon käsittelystä, joten niiden hidaskasvu on luonnollista SI-häiriöiselle. Vanhemmat pystyvätkin havaitsemaan lapsessaan puheen- ja kielen kehityksen viivästymät, sillä puhe on yleisen kanssakäymisen väline. (Ayres 2008, 94–97.)

3.3 Autismin kirjo ja aistiherkkyydet

Autismin kirjolla tarkoitetaan keskushermoston häiriöitä. Autismin kirjoon kuuluvat autismi, Aspergerin oireyhtymä, Rettin oireyhtymä, disintegratiivinen kehityshäiriö sekä laaja-alainen kehityshäiriö. Suomessa autismin kirjoon kuuluu n. 54 000 henkilöä, joista autistisia on n. 11000. Ulospäin näkyviä ja tunnusomaisia piirteitä ovat poikkeava sosiaalinen vuorovaikutus sekä kommunikaatio, epätavalliset reaktiot aistiärsykkeisiin ja rajoittunut stereotyyppinen käytös. Osalla henkilöistä oireyhtymä on niin syvä, että he tarvitsevat tukea ja hoitoa päivittäin koko elämänsä ajan. (Autismi- ja Aspergerliitto ry www-sivut. Viitattu 24.9.2014.)

Aurinkokulma Oy:n johtaja Mari Yli-Anttilan mukaan osa autismiin liittyvistä tyypillisistä piirteistä selittyy poikkeavalla aistireagoinnilla. Tällaisia piirteitä ovat mm. aggressiivisuus/haastava käyttäytyminen sekä ns. heijaaminen. Yliherkät aistit voivat aiheuttavat autistiselle henkilölle epämukavuutta, pelkoa ja kipua. Tällöin epätavallinen aistireagointi purkautuu aggressiivisuutena tai haastavana käyttäytymisellä. (Henkilökohtainen tiedonanto 17.1.2015.)

Oiva Ikonen toimittamassa teoksessa *Autismi – teoriasta käytäntöön* kerrotaan aisti-poikkeavuuksien aiheuttavan monenlaisia vaikeuksia henkilön ja ympäristön vuorovaikutuksessa. Ikonen viittaa tohtori Carl Delacaton määrittelemään kolmeen tapaan, joilla aistit voivat olla poikkeavia: hyper-toiminto, white noise – toiminto ja hypo-toiminto (Taulukko 3). Hyper-toiminnoissa aistitoiminto on liian avoin, eivätkä aivot kykene käsittelemään viestitulvaa riittävästi. White noise – toiminnossa aisti luo itselleen ongelmia ja väärää informaatiota. Hypo-toiminnoissa aisti toimii normaalitason alapuolella, jolloin aistiärsykeitä saadaan liian vähän ja henkilön vireystila laskee. (Ikonen 1998, 60.)

Taulukko 2 Aistitoimintojen muuntuminen ja autismi (Ikonen 1998, 61.)

AISTI	HYPER	WHITE NOISE	HYPO
TUNTO	välttää kosketusta	raapii olematonta kutinaa	heikko kiputunto
HAJU	sietää huonosti joitakin ruokia	hyperventilaatio	haistelee kaikkea
MAKU	välttää tiettyjä ruokia	imeskelee kieltään	syö kaikkea sopimatontakin
KUULO	laittaa käsiä korvileen	kuuntelee hengitystään	paukuttelee esineitä
NÄKÖ	hyvä näkömuisti	painelee silmiään	keinuttelee itseään

Autistilla voi kuitenkin ilmetä saman aistin kaksi ääripäätä: esim. kuuloyliherkkä ei siedä muiden tuottamaa epämiellyttävää ääntä, mutta kestää itse tuottamansa kovat äänet. Hajuyliherkkä ei pidä tietyistä hajuista, mutta haistelee mielellään ja pitkään miellyttäviä tuoksuja. (Henkilökohtainen tiedonanto 17.1.2015.)

Teoksessa Aspergerin oireyhtymä lapsuudesta aikuisuuteen Tony Attwood kertoo, miten autismin kirjon henkilö saattaa reagoida todella voimakkaasti muuttuviin aistiärsykkeisiin esim. äkilliseen kovaan ääneen, kirkkaaseen auringonvaloon tai puhdistusaineen tuoksuun. Henkilö pyrkii välttelemään epämiellyttäviä ärsykeitä ja saattaa alkaa pelkäämään tiettyjä aistikokemuksia, esim. toisten ihmisten koskettamista. Ärsykkeet saattavat olla aistipoikkeavuuksien vuoksi niin voimakkaita, että aiheuttavat autismin kirjon henkilölle jatkuvaa stressiä ja pahimmillaan voi kehittyä ahdistuneisuushäiriöksi. (Attwood 2012, 256.)

Autismin kirjon lapsi on ylikuormittavassa ympäristössä jatkuvassa hälytystilassa, jännittynyt ja helposti häiritävissä, koska hän odottaa kokoajan seuraavaa häiritsevää aistikokemusta. Tämän vuoksi lapsi saattaa oppia välttelemään tietynlaisia tilanteita, joissa voisi saada liian voimakkaita ärsykeitä. Tällaisia paikkoja ovat mm. vilkkaat julkiset paikat, leikkipaikat, koulun käytävät. Lapsi saattaa ryhtyä myös pelkäämään

erilaisia sosiaalisia tilanteita, sillä hän ei halua kokea epämiellyttäviä aistikokemuksia, esim. syntymäpäiväjuhlissa poksahtelevia ilmapalloja ja innostuneita lapsia. (Attwood 2012, 265.)

4 VARHAISKASVATUS JA TUKEA TARVITSEVA LAPSI

4.1 Varhaiskasvatus

Tämä opinnäytetyö keskittyy tutkimaan varhaiskasvatuksen toimintaympäristön aistiympäristöjä, jonka vuoksi työssä on keskitytty arvioimaan varhaiskasvatuksen toiminta-aluetta juuri aistien näkökulmasta. Ensin tässä luvussa syvennytäänkin tarkemmin mm. varhaiskasvatuksen määrittelyyn ja sen jälkeen inklusioon ja tukea tarvitsevaan lapseen osana varhaiskasvatusta.

Stakes määrittelee varhaiskasvatuksen pienten lasten eri elämänpiireissä tapatuksi kasvatukselliseksi vuorovaikutukseksi, jonka tavoitteena on edistää lasten tasapainoista kasvua, kehitystä ja oppimista. Se koostuu hoidon, kasvatuksen sekä opetuksen kokonaisuudesta. Lapsen kannalta mielekäs kokonaisuus saadaan aikaiseksi kasvatuskumppanuuden kautta, jolla tarkoitetaan kiinteää yhteistyötä vanhempien ja kasvatuksen ammattilaisten välillä. (Stakes 2005, 11.) Erityisesti kasvatuskumppanuus korostuu erityisryhmiin kuuluvien lasten kohdalla, sillä silloin tiedetään miten juuri tietyn lapsen kehitystä voidaan tukea parhaalla mahdollisella tavalla. On tärkeää muistaa, että perhe ja varhaiskasvatusympäristö voi nähdä herkän lapsen hyvin eri tavalla, esim. kotona lapsi voi olla rohkea ja avoin, mutta isossa ryhmässä hän voi vetäytyä ja olla arka. (Henkilökohtainen tiedonanto 17.2.2015.) Varhaiskasvatus on suunnitelmallista ja tavoitteellista vuorovaikutusta sekä toimintaa, jossa keskeisessä asemassa on lapsen omaehtoinen leikki. Laadukkaan varhaiskasvatuksen keskeisenä voimavarana on ammattitaitoinen henkilöstö, joka taas edellyttää kasvatusyhteisön jokaiselta jäseneltä vahvaa ammatillista osaamista sekä tietoisuutta. (Stakes 2005, 11.)

Varhaiskasvatus kuuluu valtakunnallisten linjausten mukaan varhaiskasvatuspalveluihin, kuten päiväkotitoimintaan, perhepäivähoitoon sekä erilaiseen avoimeen toimintaan. Palveluiden tuottajina ovat kunnat, järjestöt, yksityiset palveluntuottajat sekä seurakunnat. Lapsen kehityksen kannalta johdonmukainen kasvatus polku koostuu varhaiskasvatuksesta, esiopetuksesta sekä perusopetuksesta. (Stakes 2005, 11–12.)

Suomalainen varhaiskasvatuksen arvopohja on laadittu pohjautuvaksi keskeisten kansainvälisten lapsen oikeuksien määritteleviin sopimuksiin, kansallisiin säädöksiin ja muihin asiakirjoihin. Tärkeimpiä arvoja ovat lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen neljä ihmisarvoa koskevaa yleisperiaatetta:

- 1) syrjäntäkielto ja lasten tasa-arvoisen kohtelun vaatimus,
- 2) lapsen etu,
- 3) lapsen oikeus elämään ja täysipainoiseen kehittymiseen,
- 4) lapsen mielipiteen huomioon ottaminen. (Stakes 2005, 12.)

Muita tärkeitä periaatteita ovat Suomen perusoikeussäännöksistä, muusta oikeussääntelystä sekä asiakirjainformaatiosta löytyvät kuusi periaatetta lapsen oikeuksista:

- 1) turvallisiin ihmissuhteisiin,
- 2) turvattuun kasvuun, kehittymiseen ja oppimiseen,
- 3) turvattuun ja terveelliseen ympäristöön, jossa voi leikkiä ja toimia monipuolisesti,
- 4) tulla ymmärretyksi ja kuulluksi ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti,
- 5) saada tarvitsemaansa erityistä tukea,
- 6) omaan kulttuuriin, äidinkieleen ja uskontoon tai katsomukseen. (Stakes 2005, 12.)

Lapsuuden itseisarvo, lapsuuden vaaliminen sekä lapsen ohjaus ihmisenä kasvami- seen ovat tärkeässä osassa varhaiskasvatusta. Varhaiskasvatuksen toimintaa ohjaa- vatkin yksittäisten kasvatus- ja sisältötavoitteiden yläpuolella olevat kasvatuspäämää- rät: henkilökohtaisen hyvinvoinnin edistäminen, toiset huomioon ottavien käyttäyty- mismuotojen ja toimintatapojen vahvistaminen, itsenäisyyden asteittainen lisääminen

Kasvattajien tehtävänä onkin huolehtia ko. päämäärien toteutumisesta. (Stakes 2005, 13.)

4.2 Inklusio varhaiskasvatuksessa

Nykyään inklusio on tullut entistä vahvemmin mukaan varhaiskasvatukseen, joka luo omia haasteitaan. Opinnäytetyöni tutkimus sisältää päiväkotien integroitujen erityisryhmien tilojen kartoitusta ja sen vuoksi olen tutustunut myös inklusioon varhaiskasvatuksessa.

Inklusiolla tarkoitetaan henkilön kuulumista ja osallistumista yleisopetukseen, yhteiskuntaelämään ja kaikkeen siihen, mitä jokainen henkilö tekee päivittäin. Sen pohjalla on nolla-hylkäys-periaate, jonka mukaan ketään ei suljeta yhteiskunnan ulkopuolelle vammaan tms. vuoksi. Yhteiskuntaan kuulumisen on jokaisen yksilön perusoikeus, joten inklusio on myös ihmisoikeuskysymys. (Ikonen 1998, 139.) Käytännössä inklusio toteutuu integraationa vammaisten ja ei-vammaisten välillä, ympäristössä, opetuksessa sekä hallintorakenteissa. Esimerkiksi erityislapsen päivähoito tapahtuu päiväkodissa ns. normaaliryhmässä, jossa erityisopetus on osana ryhmän toimintaa ja henkilön yksilölliset tavoitteet sulautetaan kasvatussuunnitelmaan. (Ikonen 1998, 139.) Inklusion tavoitteet pohjautuvat UNESCO:n vuonna 1994 laatimaan Salamancan julistukseen sekä YK:n julkaisemiin Vammaisten henkilöiden mahdollisuuksien yhdenvertaistamista koskeviin yleisohjeisiin. (Viittala 2006, 94–95, 97.)

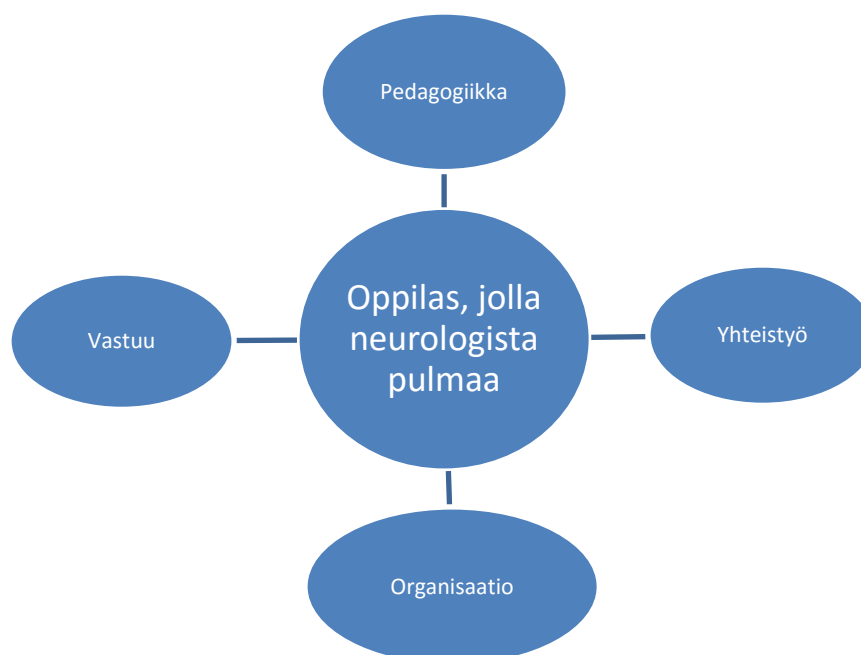
Inklusio varhaiskasvatuksessa on toteutettava huolella, mikä vaatii lapsen oikein sijoitusta, työntekijöiden osaamista ja oikeanlaista koulutusta. Työntekijöiden on oltava perillä inklusiivisesta filosofiasta ja ymmärrettävä lapsen erityistarpeet. Käytävissä olevat resurssit on suunnattava tarvittaessa erityistyöntekijöihin, joihin sekä lapsella että työntekijöillä on oikeus. (Pihlaja 2006, 19.) Erityislasten integrointi ns. normaaliin ryhmään tuo haasteita, sillä jokainen erityislapsi on omanlaisensa ja sen vuoksi integrointi pitää tehdä tapauskohtaisesti. Sekä sijoittajien, että sijoitettavan ryhmän työntekijöiden tulee ymmärtää lapsen erityistarpeet sekä juuri tämän lapsen tuen tarve sekä toimivat tukikeinot. Erityislapsen integrointi normaalien lasten ryhmään tuo haasteita sekä lapselle, että ryhmän muille lapsille. Työntekijöiden pitääkin

siis osata kanavoida erityislapsen tuoma uusi energia muuhun ryhmään toimivaksi. Erityislapsi voi viedä työntekijöiltä enemmän huomiota, kuin ns. tavallinen lapsi, mikä tuo lisää haastetta työntekijöille. Erityislapsen viemä huomio on pois muilta lapsilta, joten työntekijöiden pitää osata korvata tämä menetetty huomio muille lapsille. (Henkilökohtainen tiedonanto 17.1.2015.)

Inklusiiviseen pedagogiikkaan vaikuttavat myös yhteissuunnittelu ja yhteiset päätökset hallinnon, pedagogien sekä vanhempien kanssa. Lapsen kannalta tärkeää on myös fyysisen ympäristön luominen inklusiiviseksi, niin että lapsen on luontevaa ja esteettöntä kuulua siihen apuvälineistä huolimatta (esim. pyörätuoli tai bliss taulu). Juuri tähän päiväkotien fyysiseen ympäristöön paneudun tässä opinnäytetyössä. Lapsen opetussuunnitelmaa laadittaessa on otettava huomioon inklusiiviset tavoitteet sekä lapsilähtöisyys. Inklusiivinen opetussuunnitelma rohkaisee lasta osallistumaan erilaisiin aktiviteetteihin ja interaktioon. Onnistunut inklusiivinen kasvatus edellyttää lasta ympäröivien aikuisten sitoutumista inklusiiviseen järjestelmään. (Pihlaja 2006, 19.)

Ulrika Aspeflon artikkelissa Stödmaterial för inkludering i grundskolan on kerrottu peruskouluun sijoittuvasta inklusiosta. Samoja periaatteita voidaan kuitenkin soveltaa myös varhaiskasvatukseen ympäristöön. Artikkelissa on havainnollistettu taulukon avulla onnistunut inklusio:

Kuva 1 Aspeflon kuvaus onnistuneesta inklusiosta (Aspeflo n.d. 7.)

4.3 Tukea tarvitseva lapsi varhaiskasvatuksessa

Stakesin raportissa Arjen moninaisuutta – Erityisryhmät päiväkodissa (toim. Päivi Pihlaja & Elina Kontu), määritellään lapsi erityistä tukea tarvitseväksi silloin, kun hänellä on jotain erityishaastetta kehityksen eri osa-alueella. Tällaisia tekijöitä ovat mm. fyysinen kehitys tai motoriikka, vamma tai synnynnäinen ominaisuus, oppimisvaikeus tai lastensuojelutarve. Edellä mainitut tekijät tulee ottaa huomioon sekä kasvatuksessa että opetuksessa. (Pihlaja 2006, 13.)

Viimeisen 20 vuoden ajan on päivähoidoilla ollut velvoite laatia *kuntoutumissuunnitelma* erityisen hoidon ja kasvatuksen tarpeessa olevalle lapselle. *Lapsikohtainen suunnitelma* on esiopetuksen esiin tuoma ja laaditaan lapselle varauksetta, silloin kun hänellä on tarve erityiseen tukeen. (Pihlaja 2006, 13–14) Tarvittavat tukitoimet aloitetaan välittömästi, kun lapsen tuen tarve on havaittu. Tämän jälkeen aletaan laatia varsinaista kuntoutumissuunnitelmaa. (Stakes 2005, 35.)

Stakesin varhaiskasvatussuunnitelman perusteet -julkaisun (2005) mukaan lähtökohdiana varhaiskasvatuksessa olevan lapsen tuen tarpeen arvioinnissa on lapsen vanhempien ja kasvatushenkilöstön havaintojen tarkastelu sekä mahdollinen aikaisemmin todettu tuen tarve. (Stakes 2005, 35) Perheen osallistumista arviointiin pidetään erityisen tärkeänä. Päiväkodeissa yhteiset arviointitilaisuudet saavat yleensä alkunsa asiantuntijan lausunnosta, jonka pohjalta lapselle on laadittu yksilöllinen toiminta- ja kuntoutussuunnitelma. (Viittala 2006, 110–111.) On tärkeää luoda kokonaiskuva lapsesta, hänen vahvuuksistaan, häntä kiinnostavista ja innostavista asioista, jotta saataisiin luotua hyvä pohja kuntoutuksen suunnitteluun. Suunnitelmaa tehdessä konsultoidaan tarvittaessa vanhempien kanssa yhdessä sovitulla tavalla varhaiskasvatuksen omia tai muiden tahojen asiantuntijoita. (Stakes 2005, 35.)

Kuntoutumissuunnitelmaan kirjataan, miten lapsen yksilöllinen ohjaus sekä varhaiskasvatus sovitetaan yhteen ja minkälaisia muutoksia tehdään kasvatukselliseen toimintaan sekä fyysiseen ympäristöön. (Stakes 2005, 36) Kyseisestä suunnitelmasta löytyy tieto lapsen erityistarpeista aistien suhteen, mikä auttaa varhaiskasvatushenkilöstöä muokkaamaan ympäristön lapselle mieleisemmäksi. Aina ei kuitenkaan ole mahdollista muovata ympäristöstä jokaisen lapsen kannalta mieleiseksi, jolloin hen-

kilöston tehtävänä on löytää tukikeinot, joilla voi helpottaa lapsen arkea. (Henkilökohtainen tiedonanto 26.1.2015)

Tuen järjestäminen aloitetaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ja sen tehostamiseksi tehdään mahdollisimman tiivistä yhteistyötä vanhempien ja varhaiskasvatuksen henkilöstön kesken. Kasvatustoimintaa sovelletaan tuetuksi eriyttämällä, perustaitojen harjaannuttamisella sekä itsetunnon vahvistamisella. Tärkeässä osassa ovat myös suunnitelmallisen varhaiskasvatuksen arjen kuntouttavat elementit, kuten struktuuri, hyvä vuorovaikutus, lapsen oman toiminnan ohjaus ja ryhmätoiminta. (Stakes 2005, 36.) Aistipulmaisen lapsen kanssa ympäristöä pyritään muovaamaan lapsen kannalta mahdollisimman mieleiseksi. Varhaiskasvatuksen työntekijät eivät kuitenkaan pysty poistamaan kaikkia aistiärsyksiä, joten heidän tehtävänä on löytää lapselle erilaiset tukikeinot. Tukikeinona voi olla mm. ääniltä ja valoilta suojattu tila, tuoksupussi tai painopeitto.

Varhaiserityiskasvatusta löytyy päiväkodeista sekä tavallisista lapsiryhmistä, että erityisryhmistä. Useat kunnat ovat pyrkineet kehittämään peruspäivähoitonsa laatua luomalla pienryhmiä, joissa on keskimäärin 15 lasta ja niihin on sijoitettu tavallista enemmän erityisen tuen tarpeen lapsia. Erityisen tuen tarpeet pystytään ottamaan huomioon paremmin pienryhmissä. Päiväkotien erityisryhmistä suurin osa on inklusioideologian mukaisia integroituja erityisryhmiä. (Pihlaja 2006, 14–15.) Haastavuutta tällaisiin ryhmiin tuo ryhmän monimuotoisuus, jolloin ryhmästä saattaa löytyä monenlaista aistipulmaa. Tilan aistiympäristön muovaaminen on haastavaa tällaiselle ryhmälle, jolloin henkilökunnan ammattitaito on koetuksella. (Henkilökohtainen tiedonanto 26.1.2015)

Lapset on alettu nähdä aktiivisina, omaan elämäänsä vaikuttavina henkilöinä ja se on otettava myös varhaiskasvatustoiminnassa huomioon. Kasvatustyön toiminnan suunnittelussa lähtökohtana ei saisi olla erityisen tuen tarpeen puutteiden ja paikkaavien toimintojen korostaminen. Kuntoutustyön kannalta tärkeää olisi siis ottaa huomioon lapsen vahvuudet sekä inklusiivisen toiminnan suomat toimintamahdollisuudet. (Viitala 2006, 100–101.) Varhaiskasvatushenkilökunnan tehtävänä on vähentää ympäristöstä aistipulmaista lasta kuormittavia tekijöitä. Heidän tehtävänä on tukea lasta löytämään omat vahvuutensa sekä kasvattamaan itsetuntoaan. Aistipulmien huomi-

oiminen kasvattaa lapsen osallisuutta varhaiskasvatuksessa, sillä tukikeinojen avulla lapsi kykenee osallistumaan ryhmän toimintaan. Ollessaan mukana ryhmän toiminnassa lapsen itsetunto kasvaa ja sosiaaliset taidot kehittyvät.

5 AISTIT JA YMPÄRISTÖ

Aistit reagoivat koko ajan ympäristön tuottamiin ärsykkeisiin ja joskus ärsykkeet ovat liian voimakkaita tai muuten epämiellyttäviä. Näissä tilanteissa aistit tuottavat epämiellyttävää tunnetta ja pahimmillaan aggressiivisuutta sekä haastavaa käytöstä. Mikäli päiväkotiryhmän tila stimuloi aisteja liikaa, voi se tuoda lapsiryhmän hallintaan haasteita. Jotkin lapset voivat käyttäytyä haastavasti epämiellyttävien aistiärsykkeiden vuoksi, kun taas toiset voivat vetäytyä täysin omaan maailmaansa välttyäkseen liialta aistivyyryltä. Löytämällä mahdolliset lasta ylistimuloivat aistiärsykkeet, pystyy päiväkodin henkilöstö tekemään muutoksia päiväkotien tiloihin ja helpottamaan lasten arkea. Ammattilaisten tehtävänä on auttaa lasta löytämään keinot, joilla löytää helpotusta ympäristön tuomaan aistikuormitukseen. Ammatilainen voi oppia lapsen reaktioiden kautta, mitkä ärsykkeet kuormittavat lasta. Sen jälkeen kun hän oppii tuntemaan lapselle kuormitusta aiheuttavat seikat, hän voi etsiä apukeinot kuormituksen vähentämiseen ja arjen helpottamiseen. (Petersson 2012, 1–3.)

Ympäristön merkitys aistiherkän ihmisen elämään on merkittävä ja sen vuoksi olisi-kin tärkeää ottaa huomioon myös aistit ympäristöä suunniteltaessa. Aistihäiriöinen voi kokea olonsa rauhattomaksi, levottomaksi tai epävarmaksi sellaisessa ympäristössä, joka ei häntä miellytä. Ympäristön olisi hyvä olla mahdollisimman riisuttu tila, jossa ei ole esim. levotonta tapettia. Levoton tapetti voi tuoda tilaan epäjärjestyttä, joka voi olla liian ärsyttävä aistihäiriöiselle. Seesteisestä ympäristöstä on karsittu pois sellaisia elementtejä, jotka luovat sekalaisuutta ja kaoottisuutta, esim. ylimääräiset kalusteet, voimakkaat visuaaliset elementit ja keinotekoiset tuoksut. Tilassa ei saisi myöskään olla vahvoja tuoksujia, jotka saattavat olla epämiellyttäviä hajuaistihäiriö-

selle. Tilassa hyödynnetään käyttäjien kannalta miellyttäviä materiaaleja. Liian virikkeellinen aistiympäristö voi kiihdyttää aistihäiriöistä tai aiheuttaa hänessä ns. jumittumista. Esimerkiksi päiväkodissa lapsella voi käyttäytyä haastavasti tai levottomasti, mikäli ympäristössä on liikaa ärsykejä. Esim. lapsi keskittyy kuuntelemaan jotain tiettyä ääntä, seuraamaan ikkunan ohi kulkevia ihmisiä, haistelemaan pöydän pintaa. (Henkilökohtainen tiedonanto 17.1.2015.)

Ympäristöllä on usein suuri vaikutus lapsen keskittymiseen sekä käytökseen. Ympäristöllämme on kokoajan valtava määrä aistiärsykejä ja mikä vain niistä voi häiritä henkilön keskittymistä. Häiritseviä tekijöitä voivat olla mm. voimakkaat äänet, valot, tuoksut, liian lähelle tulevat henkilöt (Szegda 2009, 12.) Lapsen kehityksen kannalta on tärkeää, millaisen ympäristön ja kodin vanhemmat luovat kasvu-ympäristöksi lapselle. Lapsi viettää suurimman osan päivästä kotona, jolloin kodin ympäristö on tärkeimmässä osassa lapsen aistien kehitystä. Lapsen kehityksen ja kuntoutuksen kannalta tehokkainta olisi, että lapsi saisi viettää lähes kaiken aikansa päivästä jäsenetä ympäristössä. (Ayres 2008, 252.)

Saadessaan epämiellyttäviä aistimuksia ympäristöstä, lapsi reagoi niihin yleensä voimakkaasti. Hän saattaa muuttua ylivilkkaaksi tai tarkkaamattomaksi, vihaiseksi ja aggressiiviseksi tai vetäytyväksi ja itkuisesti, eikä lapsi kykene enää hillitsemään käytöstään. Ohjaavat aikuiset voivat oppia huomaamaan merkit ajoissa tai jopa aavistamaan uhkaavan tilanteen etukäteen, jolloin he ehtivät vielä muuttamaan tilannetta ennen kuin se pahenee tai edes alkaa. (Ayres 2008, 256.)

Tärkeää on ottaa huomioon, että jokainen kokee eri ärsykkeet eri tavalla. Aistihäiriöinen, voi kokea toisesta henkilöstä miellyttävältä tuntuvat ärsykkeet uhkaavina ja haastavina (Ayres 2008, 253). Tämän vuoksi olisi hyvä muokata ympäristö aistihäiriöiselle sopivaksi. Jokainen lapsi voi kokea eri aistiärsykkeet epämiellyttävinä ja tämän vuoksi yhteisen ympäristön muovaaminen on haastavaa. On siis aikuisten sekä ohjaavien ammattilaisten tehtävänä luoda tilasta mahdollisimman miellyttävä lapsille. Heidän tulisi luoda lapsille miellyttäviä aistikokemuksia lapsen mieltymysten mukaan. Näiden miellyttävien kokemusten myötä voidaan tukea lapsen terveen itsetunnon kehitystä sekä tarjota hänelle onnistumisen kokemuksia omana erityisenä itseenään. (Henkilökohtainen tiedonanto 26.1.2015.)

Koska erilaisten aistikokemusten luominen on tärkeää voi ohjaava aikuinen voi luoda niitä, esim. tekemällä pimeän tunnelin tai majan pehmusteista ja tekstiileistä, jonne lapsi voi mennä rauhoittumaan ja lepäämään eristettynä häiritseviltä ääniltä ja valoilta. Tuntoherkkä lapsi voi saada rauhoittavia aistiärsyksiä karheasta pyyhkeestä, ääniyliherkkä kokee rauhaa kun pääsee hiljaiseen tilaan, hajuaisiltaan herkälle lapselle ei kannata tarjota voimakkaalta tuoksuvia ruokia ja näköaisiltaan herkkä pitää himmeää valaistusta miellyttävänä. (Ayres 2008, 253, 255–256.)

Donald Szegdan ja Erja Hokkasen teoksessa: Apua arkeen ja aistihäiriöihin – ohjeita ja kokemuksia erityistä tukea tarvitsevan lapsen kasvattamiseen, kerrotaan ympäristön vaikutuksista lapsen keskittymiseen sekä oppimiseen. Teoksen mukaan aistiärsykkeet voivat häiritä lapsen keskittymistä opetukseen, jolloin lapsen motivaatio sekä mahdollisuus oppimiseen heikkenevät. Lapsi ei välttämättä keskity opetukseen häiritsevien ärsykkeiden vuoksi, jolloin voidaan pyrkiä häiriötekijöiden minimointiin. Joidenkin kohdalla pienetkin muutokset ympäristössä saattavat antaa positiivisia tuloksia lapsen keskittymiseen. Tällaisia toimintoja voivat olla:

- lapsen sijoittaminen pienempään ryhmään (ärsykkeet vähenevät ja lapsen ei tarvitse olla koko aikaa varautuneena äkillisiin ärsyksiin)
- seinäkoristeet sijoitetaan luokan takaosaan
- vähennetään luokassa kaikumista tekstiileillä
- sirisevät ja vilkkuvat valot korjataan ja vältetään muutenkin kirkasta valaistusta
- rajataan väliseinillä oppilaille omia työtiloja
- peitetään ikkunat verhoilla tai kaihtimilla (mahd. vähän näköärsyksiä ulkoa)
- pyritään hiljentämään hurisevia ilmastointilaitteita
- pyritään tekemään luokkahuoneesta äänieristetty
- valitaan oppimateriaalit oppilaan tarpeiden ja kykyjen mukaan (mahdollinen himmentävä kalvo kirkkaan valkoisen paperin päällä, isot kirjaimet, riittävän avarat teksti- ja kuvasivut, vahvat kontrastit, selkeät kuvat)
- peitetään muut kuin olennainen osa oppimateriaalista.

(Szegda 2009, 12–13.)

Varhaiskasvatuksen toimintaympäristöt ovat yleensä päiväkoteja tai ryhmäperhepäiväkoteja. Näissä toimintaympäristöissä aistiärsykkeet kerääntyvät helposti lasta häi-

ritseviksi, mikäli niihin ei kiinnitetä huomiota. Tällä opinnäytetyöllä pyritäänkin ohjaamaan kyseisten paikkojen työntekijöitä kiinnittämään huomiota myös tilojen aistiympäristöön. Tila, jossa on liikaa aistiärsyksiä voi vaikuttaa lapsen epätoivotulla tavalla. Tilojen henkilöstön olisi hyvä kiinnittää huomiota mm. tilan äänitasoon sekä yleiseen levollisuuteen. Mikäli tilassa on liian kova meteli tai tilassa on valloillaan yleinen levottomuus, esim. rauhattomat tapetit ja tekstiilit, avohyllyt, yleinen tavaroiden epäjärjestys, käy se stressaavaksi tilassa oleville henkilöille ja kuluttaa heiltä ylimääräistä energiaa. (Henkilökohtainen tiedonanto 17.1.2015.)

Päiväkodeissa tilan tuomia ärsyksiä pystytään kontrolloimaan pienentämällä ryhmäkokoja tai jakamalla ryhmän toiminta pienryhmiin. Muokkaamalla ryhmän työskentely-ympäristöä, pystytään myös hieman vähentämään lasten aistikuormitusta. Pienemmällä aistikuormituksella lapsien aistien käsittelyyn käytettävä energiamäärä vähenee ja sitä kautta lapsi voi suunnata energiaansa muuhun kehityksen kannalta tärkeään toimintaan, kuten uuden oppimiseen, ryhmässä toimimisen sujuvuuteen tai asioiden itsenäiseen ja omatoimiseen hoitamiseen.

6 TUTKIMUKSEN TAUSTA JA ASETELMA

6.1 Tutkimustausta

Aiheena opinnäytetyössäni on kartoittaa Porin seudun päiväkotien aistiympäristöjen esteettömyyttä. Tutkimuksessa käyn lävitse kuulo-, näkö-, tunto- sekä hajuaistiin vaikuttavia ärsyksiä ja tutkin niiden olemassaoloa Porin seudun päiväkodeissa. Selvitän mitä eri aistiärsyksiä voi päiväkodeissa olla ja miten ne tai niiden yhteisvaikutus voivat vaikuttaa erityisherkkään lapseen.

Tutkimukseen osallistui neljä porilaista päiväkotia, joista havainnoin viiden eri lapsiryhmän tiloja. Tilojen havainnointiin käytin apunani SAMKin esteettömyys ja saavu-

tettavuus tutkimusryhmän kehittämää OIVA-työkalua. Opinnäytetyöni loppuraportissa teen yhteenvedon Porin päiväkotien aistiympäristöjen esteettömyyden tilasta sekä raportoin OIVA-työkalun toiminnasta sekä annan sille kehitysehdotuksia. Tutkimuksen tulokset ja raportit annan tutkimuksessa mukana olleille päiväkodeille sekä OIVA-työkalua koskevat tiedot annan SAMKin esteettömyys ja saavutettavuus -tutkimusryhmälle.

Apunani opinnäytetyön tutkimuksen tekemisessä käytän aiheeseen liittyvää teoriatietoa. Teoriatietoa etsin alan ajankohtaisista sekä luotettavista kirja- ja nettilähteistä. Käytin teoriatietoni lähteinä kirjallisuuden lisäksi SAMK:in lehtori Hanna Hannukaisen antamia tietoja sekä Aurinkokulma Oy:n johtaja Mari Yli-Anttilan antamaa informaatiota. Hänellä on kokemusta erityisryhmistä ja autistisista henkilöistä yli kymmenen vuoden ajalta. Apuna hyvätasoisten lähteiden etsimisessä käytän omaa kriittistä näkökulmaani.

6.2 Yhteistyökumppanit

Yhteistyökumppaneinani tässä opinnäytetyössä ovat olleet SAMKin esteettömyys ja saavutettavuustyöryhmä, neljä Porin kaupungin päiväkotia sekä SAMKin lehtorit Kati Karinharju sekä Hanna Hannukainen, jotka ovat olleet myös ohjaajina tässä opinnäytetyössä. Esteettömyys ja saavutettavuus -työryhmältä sain käyttööni OIVA-työkalun sekä tabletin, jotta pystyin käyttämään työkalua sähköisesti. Neljä Porin kaupungin päiväkotia antoi minun havainnoida ryhmiensä tiloja ja työntekijät antoivat haastatteluissa oman näkemyksensä tilojensa aistiärsykkeistä. Pyysin jokaiselta päiväkodin johtajalta kirjallisen lupa-anomuksen päiväkodin tilojen havainnointiin sekä valokuvaukseen. Kyseinen lupa-anomus löytyy liitteenä tämän opinnäytetyön lopusta (Liite 2).

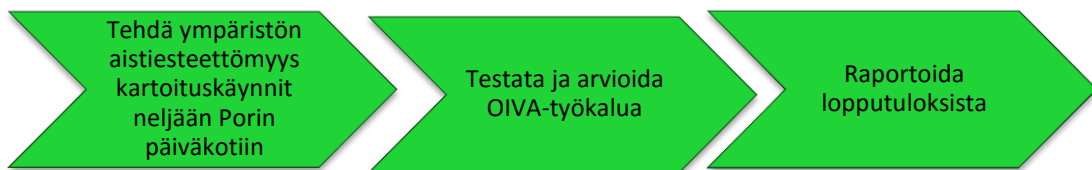
Kaikille yhteistyökumppaneille raportoidaan opinnäytetyön eri vaiheissa työn etenemisestä. Esteettömyys ja saavutettavuustyöryhmälle on annettu välipalautetta OIVA-työkalusta ja opinnäytetyön valmistuttua annetaan myös lopullinen raportti työkalun toimivuudesta. Jokaiseen päiväkotiin on lähetetty havainnointikäynnin lopputulos ja myös heitä informoidaan, kun lopullinen opinnäytetyö on valmistunut. Opinnäytetyöohjaajieni kanssa olen tehnyt tiivistä yhteistyötä pitkin opinnäytetyöprosessia ja

olen raportoinut heitä työni edistymisestä ja saanut heiltä palautetta sen hetkisestä työstäni. Opinnäytetyöprojektin loppuvaiheessa sain ohjaajakseni SAMK:n lehtorin Päivi-Maria Hautalan, jonka kanssa sain projektin päätökseen.

6.3 Tutkimustavoitteet

Tavoitteinani tässä opinnäytetyössä on testata ja arvioida SAMK:n esteettömyys ja saavutettavuus -tutkimusryhmän OIVA-työkalua ja lopuksi raportoida siitä työryhmälle. Lisäksi kartoitan neljän Porin kaupungin päiväkodin tietyn ryhmän tilojen aistiympäristöjä. Teen kartoitusten lopputuloksista analyysin jälkeen yhteenvedon, jonka lähetän myös tutkimuksessa mukana olleille päiväkodeille. Lopuksi raportoin tutkimuksestani valmiin opinnäytetyön muodossa. Seuraavassa kuvassa on vielä tiivistettynä omat tutkimustavoitteeni.

Kuva 2 Tutkimustavoitteeni

Henkilökohtaisina tavoitteina on lisäksi kerätä teoriatietoa aiheesta ja oppia sovelta- maan sitä käytäntöön. Tutustun myös aistiympäristöjen kartoittamiseen sekä siinä käytettävään kartoitustyökaluun.

6.4 Tutkimuskohteet

Tutkimuksessani kävin havainnoimassa neljässä Porin kaupungin päiväkodissa viittä eri ryhmätilaa. Tilojen käyttäjinä olivat ns. normaaleja lapsiryhmiä, integroituja erityisryhmiä sekä erityistä tukea tarjoava ryhmä. Kohteiksi valittiin kaikenlaisia lapsiryhmiä, jotta päästäisiin näkemään, onko ryhmien tyypeillä vaikutusta myös ryhmän tilan aistiesteettömyyteen.

Otimme yhteyttä päiväkoteihin ja kysyimme heidän kiinnostustaan lähteä mukaan tutkimukseen. Kun päiväkodit olivat esittäneet kiinnostuksensa ja halunsa lähteä mu-

kaan tutkimukseen, sovimme tutkimuksen tekemisestä johtajien kanssa sekä sopivat havainnointiajankohdat.

Jokaisessa päiväkodissa kävin yhdellä havainnointi kerralla, joka kesti n. 4 tuntia. Havainnointikäynnit sijoituivat lokakuuhun 2014. Kohteissa ollessani havainnoin tilaa sekä lapsiryhmän ollessa paikalla että sen ollessa ulkona. Havaintojen tehdessä tärkein työvälineeni oli omat aistini. Niiden lisäksi käytin OIVA-aistiesteettömyyskartoitustyövälinettä sekä työntekijöiden haastattelua. Haastatteluisa keskustelimme tilan aistiärsykkeistä sekä niiden vaikutuksista ryhmän lapsiin.

6.5 Tutkimusmenetelmät ja kartoitustyökalu

Tutkimusmenetelmänä opinnäytetyössäni käytin laadullista havainnointia sekä avainhenkilöiden avointa haastattelua. Havainnoinnissa tutkimusmenetelmänä tutkija kerää havainnoimalla tietoa tutkimuskohteestaan sekä siihen kuuluvista ihmisistä. Tutkija voi kerätä havaintojaan sekä ihmisten luonnollisessa ympäristössä että laboratorioolosuhteissa. Havainnointia voidaan käyttää tutkimuksissa, joissa tutkitaan yksittäisen ihmisen toimintaa ja hänen vuorovaikutustaan toisten ihmisten kanssa. Se sopii myös tutkimuksiin, joissa tutkitaan tekstejä, esineitä, kuvia, luotoa tai ympäristöä. Sitä käytetään myös tilanteissa, joissa tutkitaan vaikeasti ennakoitavia ja nopeasti muuttuvia tilanteita tai lapsia ja nuoria. (Vilkka 2006, 37–38.) Tutkimusmenetelmäkseni valitsin juuri laadullisen havainnoinnin sen vuoksi, koska tavoitteenani oli saada tietoa päiväkotien aistiympäristöistä sekä sen vaikutuksesta tilassa toimiviin lapsiryhmiin. Mielestäni havainnointi oli paras tapa saada tiloista tutkimuksen kannalta oleelliset tiedot. Lisäksi yksi opinnäytetyöni tavoitteista oli koekäyttää OIVA-työkalua, jonka käyttö edellytti tilan havainnointia.

Avainhenkilöiden avoimessa haastattelussa avainhenkilö on henkilö, joka tuntee tutkimuskohteen sekä sen henkilöt. Hänen avullaan tutkija pääsee sisälle tutkimuskohteeseensa, mikä on edellytys, sille että tutkija pystyy havainnoimaan kohdettaan. Haastateltavalla avainhenkilöllä on merkittävä rooli tutkimuksen alkuvaiheessa, sillä hän antaa tutkijalle tärkeää informaatiota tutkimuskohteesta. Näin tutkija pystyy keräämään itselleen kohteesta tutkimuksen kannalta merkittävät esitiedot. (Vilkka 2006, 64–65.) Avainhenkilöiden avointa haastattelua käytin apuna tutkimusmateriaalin ke-

räämiseen, sillä halusin saada tietoa tilasta ja lapsiryhmän toiminnasta päiväkotien työntekijöiltä. He ovat päivittäin tilassa lapsiryhmän kanssa, jolloin heillä on tietoa pitkältä ajalta tilan aistiärsykkeistä sekä niiden vaikutuksista ryhmän lapsiin. Tämänkaltaista pitkäaikaista tietoa en pystynyt itse keräämään tekemilläni tutkimuskäyneillä.

6.5.1 OIVA-työkalu

Apuna havainnoinneissani käytin SAMKin Esteettömyys ja saavutettavuus - tutkimusryhmän kehittämää OIVA-työkalua. Työkalu on kehitetty esteettömyyden arviointiin sekä raportointiin. Sen tarkoituksena on helpottaa ja nopeuttaa kartoituksen valmistelua, tekemistä ja raportointia (Olenius 3.10.2014). Työkalusta on saatavissa sekä laajempi sähköinen kartoitustyökalu että internetissä julkaistu hieman suppeampi tulostettava tarkistuslista (<http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-633-147-1>). Kyseinen tulostettava lomake löytyy myös liitteenä tämän opinnäytetyön lopusta. Työkalu löytyy internetistä SAMKn esteettömyys- ja kartoitustyöryhmän ylläpitäältä sivustolta www.kaikille.fi. Työkalun käyttöön vaaditaan kuitenkin henkilökohtainen käyttäjätunnus sekä salasana, jotka ovat saatavilla kyseiseltä työryhmältä.

Tätä opinnäytetyötäni tehdessäni sain SAMKilta tablettitietokoneen lainakäyttöön havainnointikäynneilleni. Niissä käytin työkalua sähköisenä versiona neljässä tilassa ja paperisena versiona yhdessä tilassa, sillä sähköinen työkalu ei ollut tuolloin käytävissä. Tällä kartoituskäynnillä saamani tiedot siirsin myöhemmin sähköiseen versioon OIVA-työkalussa. Kartoitustyökaluun täytetään ennen kartoitusta kohteen tiedot, minkä jälkeen pääsee jatkamaan kartoituskriteeristön täyttöön. Kohteen tiedot voi täyttää työkaluun ennen kartoituksen alkua ja ne säilyvät siellä, joten kartoittaja pystyy tarpeen vaatiessa myöhemmin muokkaamaan tietoja.

Kartoitustyökalussa käytetään aistiesteettömyyden kartoituskriteeristöä, joka koostuu neljästä osa-alueesta: kuulo, näkö, tunto ja haju. Kukin näistä osa-alueista sisältää sekä avoimia että strukturoituja kyllä/ei-kysymyksiä. Näihin kysymyksiin kartoittaja vastaa omien havaintojensa mukaan. Sähköinen työkalu kuitenkin sisältää täydentäviä kysymyksiä, mikäli kartoittaja vastaa tietyllä tavalla kyllä/ei kysymykseen. Kar-

toituksen loppuksi lomakkeisto ohjaa kartoittajaa arvioimaan tilaa kokonaisuutena, esim. korostuuko jokin tietty ärsyke tilassa, kumuloituvatko pienet ärsykkeet yhdeksi isoksi ärsykkeeksi. Loppuksi sähköinen työkalu antaa loppuraportin/yhteenvedon tilan aistiesteettömyydestä. Paperinen versio työkalusta ei anna tätä mahdollisuutta.

Raportin loppuksi yhteenvedossa on kerrottu sanallisesti kartoitettavan tilan aistiympäristöstä. Lisäksi loppuun on annettu prosenttiluku siitä, kuinka esteetön tila on aistien kannalta. Loppuun on lisätty myös taulukko, johon on kerätty aistien kannalta kehitystä kaipaavia kohtia, joihin kartoittaja voi antaa kehitysehdotuksia tilan aistiesteettömyyden parantamiseksi. Loppuraportin/yhteenvedon pystyy tallentamaan sähköisestä työkalusta word-tiedostoksi ja siinä sitä pystyy muokkaamaan. Lopullisen raportin voi lähettää word-tiedostona kartoituksen tilaajalle sekä yhteistyökumppaneille.

6.6 Tutkimuksen aikataulu

tammikuu 2014	<ul style="list-style-type: none"> • opinnäytetyön aiheen löytäminen
huhti- ja toukokuu 2014	<ul style="list-style-type: none"> • opinnäytetyön rajaamista • opinnäytetyön jäsentämistä
kesä 2014	<ul style="list-style-type: none"> • lähteiden etsimistä • teorian tietoon tutustumista
syys- ja lokakuu 2014	<ul style="list-style-type: none"> • teorian tiedon kirjoitus • päiväkotien valinta • yhteydenotot päiväkoteihin • aistiympäristöjen esteettömyyskartoitus-ajankohtien sopiminen päiväkotien kanssa
lokakuu 2014	<ul style="list-style-type: none"> • aistiympäristöjen esteettömyyskartoitus käynnit • aistiympäristöjen esteettömyyskartoitusten raporttien kirjoitus • aistiympäristöjen esteettömyyskartoitusten raporttien lähetykset päiväkodeille
loka-marraskuu 2014	<ul style="list-style-type: none"> • opinnäytetyön teoriaosuuden kirjoitus • aistiympäristöjen esteettömyyskartoitusten ra-

	porttien analyysi
joulukuu 2014- maaliskuu 2015	<ul style="list-style-type: none"> • opinnäytetyön teoriaosuuden kirjoitus sekä hienosäätö • opinnäytetyön tutkimusosuuden kirjoitus • esteettömyysraporttien yhteenveto ja yhteenvetoraportin kirjoitus • yhteistyö uuden opinnäytetyö ohjaajan Päivi-Maria Hautala kanssa, alkoi maaliskuun alussa
Huhtikuu 2015	<ul style="list-style-type: none"> • opinnäytetyön viimeistelyä
Toukokuu 2015	<ul style="list-style-type: none"> • opinnäytetyön raportointi • kypsyysnäyte

7 HAVAINNOINTIRAPORTIT JA OIVA-TYÖKALUN ARVIOINTI

Tähän osioon opinnäytetyötä olen kerännyt yhteenvedon havainnointiraporteistani. Tein jokaisesta kartoitettavasta tilasta oman raporttinsa, jonka lähetin kyseisen päiväkodin johtajalle. Näitä raportteja en esittele tässä opinnäytetyössä, vaan olen analysoinut ne ja tehnyt niistä yhteenvedon, josta kerron seuraavassa. Raporttien esittelyn loppuun olen kerännyt koosteen aistiärsykkeiden yhteisvaikutuksista päiväkodeissa ja näin saanut paremman kuvan Porin seudun päiväkotien aistiympäristöistä.

7.1 Yhteenveto havainnointiraporteista sekä aistiympäristöjen kartoitusten lopputulos

Ennen kartoitusta täytetään työkaluun kartoitettavana olevan rakennuksen sekä tilan tiedot. Näin saadaan perustieto rakennuksesta, josta on apua kartoituksen ja raportin teossa sekä mahdollisten parannusehdotusten annossa. Esimerkiksi vanha rakennus

on eritavalla rakennettu ja suunniteltu, tila on voitu alun perin rakentaa johonkin muuhun tarkoitukseen, tilaan on voitu tehdä myöhemmin korjauksia tai muutoksia.

Ennen kartoituksen aloitusta täytetään työkaluun tilan käyttäjät eli ryhmä, joka käyttää tilaa säännöllisesti. Tässä opinnäytetyössä kohteena olivat viiden ryhmän tilat neljässä Porin seudun päiväkodissa. Päiväkotiryhmät koostuivat ns. tavallisista ryhmistä, joissa käyttäjinä ns. neurologisesti tyypilliset lapset, integroiduista erityisryhmistä, joissa ryhmänjäseninä neurotyypillisiä sekä erityislapsia sekä erityisryhmistä, joiden käyttäjinä ovat erityislapset. Päiväkotien ryhmäkoot vaihtelivat 12:sta 23 lapseen, joiden iät vaihtelivat yhdestä kuuteen ikävuoteen. Osa ryhmistä toimi puolipäiväisesti esikouluna ja osa kokopäiväisenä päiväkotiryhmänä. Osa päiväkotien rakennuksista on rakennettu päiväkotikäyttöön ja osa muokattu myöhemmin päiväkodeiksi.

Ryhmien tilat koostuvat kahdesta kolmeen pääsääntöisesti käytössä olevasta huoneesta. Kuitenkin suurimmalla osalla ryhmistä on mahdollisuus laajentaa toimintaansa tarvittaessa rakennuksen muihin tiloihin, kuten käytäville tai viereisiin tiloihin. Jokaisella ryhmällä on henkilökohtaiset wc-tilat sekä pukeutumiseiteinen. Ruokailut jokainen ryhmä suorittaa omissa tiloissaan. Tätä työtä tehdessä kartoitin jokaisen tilan sekä tyhjänä että ryhmän ollessa paikalla, jotta näin, miten ryhmä toimii tilassa ja miten eri ärsykkeet vaikuttavat ryhmän toimintaan ja jäseniin. Jokaisella ryhmällä on myös mahdollisuus ulkoiluun, mutta päiväkotien ulkoilutilojen kartoitus ei ole mukana tässä opinnäytetyössä.

Seuraavissa kappaleissa esittelen kartoituskäynneiltäni saamieni tulosten pohjalta yhteenvedot päiväkotien aistiympäristöistä kunkin aistiosa-alueen kannalta. Raporttiosan loppuun olen tehnyt yhteenvedon päiväkotien aistiympäristöistä, jossa olen ottanut huomioon kaikkien aistiärsykkeiden yhteisvaikutuksen.

7.1.1 Tilojen kartoitus kuuloaistin näkökulmasta

Aistityökalua apua käyttäen kartoitetaan tilan kuuloaistiärsykkeet, joita voivat olla erinäiset säännölliset tai epäsäännölliset taustäännet sekä ryhmän ja tilan tuottamat

äännet. Kuuloaistin kannalta miellyttävässä ympäristössä ei ole ylimääräisiä erottuvia ääniä tai äkillisiä ääniä. Äännet, jotka kuuluvat tilassa ovat tasoltaan matalia ja pehmeitä. Kuten aikaisemmin tässä opinnäytetyössä (s.17) käy ilmi, että ääniyliherkät henkilöt kestävät itse tuottamiaan kovia ääniä paremmin, kuin sellaisia kovia ääniä, jotka ovat jonkun tai jonkin muun tuottamia. Päiväkodeissa selvimmät ääniärsykkeet tulivat ryhmän omasta tai toisten ryhmien toiminnasta, mutta myös tiloista kuului ääniä, kuten ilmastointi sekä wc-, vesi- ja lämmitysputket.

Kartoituskäynneilläni selvisi, että pääsääntöisesti päiväkotiryhmien tiloissa tilan tuottamat ääniärsykkeet ovat vähäisiä, kun taas ryhmän tuottamat äännet saattavat tuoda häiriötä ryhmien päiviin. Tilojen tuottamia ääniä ovat ilmastoinnin hurina sekä putkistojen kolina pattereista ja vessoista. Tiloissa olevat kalusteet ovat suurimmaksi osaksi tukevia ja pystyssä pysyviä, joten niiden kaatuilusta ei tullut kolinaa. Lattiat ovat sellaista materiaalia, että kalusteen, esim. tuolin kaatuminen ei aiheuttanut häiritsevän kovaa ääntä. Ryhmän ollessa paikalla saattavat äännet tiloissa nousta häiritsevälle tasolle, sillä lasten leikki-äännet saattavat nousta korkeiksi. Myös ulkopuolelta saattaa kantautua puhetta tai autojen tms. ääntä, latioista sekä huonekaluista saattaa syntyä ääntä kävellessä ja liikuteltaessa. Osa tiloista on kaikuisia, joten kaikki äännet nousevat kovemmiksi näissä tiloissa. Myös viereisten ryhmien tiloista kantautuu ääniä (leikkiä, puhetta, huonekalujen siirtelystä lähteviä ääniä yms.) kartoittamieni ryhmien tiloihin.

Tekemieni havaintojen mukaan ääniärsykkeet ovat selvästi häiritsevimmät aistiärsykkeet päiväkotien tiloissa. Kaikkia ääniärsykeitä ei voi kuitenkaan poistaa tiloista, sillä lapsiryhmästä lähtee aina ääntä. Lasten kuuloaisti saa kuitenkin hieman lepoa pitkin päivää, sillä jokainen ryhmä ulkoilee sään salliessa lähes joka päivä. Ulkona äännet pääsevät kantautumaan pidemmälle, kuin sisätiloissa, minkä vuoksi äännet eivät ole siellä niin häiritseviä. Päivinä joina ryhmä joutuu viettämään koko päivän sisällä, ovat lapset levottomampia iltapäivisin, joka saattaa johtua päivän aikana saadusta äänikuormituksesta. Lapset eivät kuitenkaan pysty itse sanallistamaan levottomuutensa lähdeksi, minkä vuoksi ryhmien työntekijät eivät osanneet suoraan päätellä levottomuuden johtuvan ääniärsykeistä. Levottomuuden syynä pidettiin päivän aikana samoissa tiloissa vietettyä aikaa, jolloin kaikki aistiärsykkeet kumuloituvat keskenään ja kuormittavat lapsia.

Itsensä kannalta kuormittavimmaksi aistiärsykkeeksi ryhmien työntekijät nimesivät ryhmien tuottamat äänet. Johtuen siitä, että heidän työnsä vaatii tarkkuutta, sillä lapset ovat heidän vastuullaan ja kovien äänien kuuntelu pitkin päivää vie osan heidän energiastaan. Eniten häiriötä äänet tuovat niiden ryhmien työntekijöille, jotka työskentelevät kovaäänisten lasten kanssa tai tiloissa, joissa kaikuu paljon.

Hannukaisen omien havaintojen ja ryhmän ohjaajien kanssa käymien keskusteluiden pohjalta vaikuttaisi siltä, että ryhmän tuottamat äänet eivät juuri häiritse lapsia. Asia ei kuitenkaan ole välttämättä aivan näin yksiselitteinen, sillä ryhmässä toimivat ammattilaiset kertovat itse kuormittuvansa tilojen äänimaisemasta. Koska nykyisten tutkimustulosten mukaan aikuiset kykenevät sulkemaan mielestään huomattavasti paremmin turhia aistiärsyksiä kuin lapset, on myös oletettavaa, että lapset kuormittuvat aistiärsyksistä aikuisia enemmän. Näin ollen keskeisiksi haasteiksi muodostuvat, miten ohjaavat aikuiset tunnistavat lasten aistikuormituksen merkkejä ja osaavat auttaa myös herkkää lasta itseään tunnistamaan, mistä aistiärsyksistä hän kuormittuu – harva lapsi kun osaa itse nimetä näitä kuormituksen lähteitä.

Yle uutisoi nettisivuillaan 25.2.2015 uutisen: Terveystarkastaja selvitti: näin karmea melu päiväkodeissa on. Uutisessa Siilijärven terveystarkastaja Susanna Haatainen oli tutkinut päiväkotien melutasoa, joka nousee helposti yli 70 desibeliin. Uutisen mukaan taustamelun yli huutamisesta aiheutuu päiväkodin työntekijöille stressiä sekä fyysisiä oireita, kuten käheää ääntä ja väsymystä. Uutisen mukaan korkeimmillaan ääniaste on leikki- sekä uloslähtö tilanteissa. Kyseisen uutisen tutkimus on siis samoilla linjoilla saamieni tulosten kanssa. Tutkimuksessa ei ole kuitenkaan tutkittu melutason vaikutuksia lapsiryhmään tai lapsiin. Uutisesta käy myös ilmi, että äänitasoja pystytään hillitsemään jo rakennuksen rakennusvaiheessa. Työntekijän voi myös saada lievitystä meluun vaihtamalla välillä ryhmästä toiseen, sillä pienten ryhmässä äänitaso on usein matalampi kuin isojen lasten ryhmässä. (Lötjönen, 25.2.2015).

Tässä on mainittu Suomen varhaiskasvatuksen tärkeimmät arvot, joita ovat: syrjintäkielto ja vaatimus lasten tasa-arvoiseen kohteluun, lapsen etu ja oikeus elämään ja täysipainoiseen kehittymiseen sekä lapsen mielipiteen huomioon ottaminen. (Stakes

2005, 12.) Päiväkodeissa näiden yleisperiaatteiden noudattaminen on tärkeää ja erityislasten kanssa toimivien ammattilaiset pitää tehdä tavallista enemmän töitä näiden periaatteiden toteutumiseksi. Ääniärsykkeiden vähentäminen saattaisi vaatia joidenkin lasten, erityisesti kovaäänisten, kohdalla tiukempia sääntöjä sekä leikkien ja muun toiminnan rajoittamista. Kovaäänistä lasta pitäisi kohdella eri tavalla kuin muita lapsia, minä vuoksi tällaisessa tilanteessa on haastava olla rikkomatta varhaiskasvatuksen arvoista mm. syrjäntäkieltoa sekä vaatimusta lasten tasa-arvoisesta kohtelusta. Ryhmätilanteissa kovaääninen tai haastavasti käyttäytyvä lapsi saa helposti aikuisilta vain negatiivista huomiota, mikä on myös vastoin Suomen varhaiskasvatuksen arvoja. Aistiärsykeitä hillittäessä sekä niiden vaikutuksia vähennettäessä, onkin vaikeaa saada kaikkia toimia toteutettua tärkeiden arvojen mukaisesti.

7.1.2 Tilojen kartoitus näköaistin näkökulmasta

Kartoitustyökalun seuraavassa vaiheessa keskitytään havainnoimaan tilaa näköaistin kannalta. Siinä keskitytään tekemään kokonaiskuvaa tilan näköhavainnoista esim. valaistuksesta, väreistä, avaruudesta, kontrasteista sekä visuaalisesta selkeydestä. Näköaistin kannalta miellyttävä ympäristö on yhdenmukainen, jossa luonnolliset värit sopivat toisiinsa, eikä siellä ole yksittäisiä selvästi erottuvia ärsykeitä. Tila on avara ja kalusteet sekä tavarat ovat järjestyksessä. Tilassa ei myöskään ole ylimääräisiä kalusteita tai tavaroita, jotka loisivat levottomuutta tilaan. Pinnat sekä tekstiilit ovat samaa materiaalia. Mikäli tilan lattiassa on korkeuseroja, pitäisi korkeuden vaihtumisesta olla jokin merkki, esim. muusta lattiasta erottuva tarranauha tai kynnyks. Päiväkodeissa näköärsykettä toivat askartelu- ja leikkitarvikkeet, portaat/rappuset/kynnykset ja kalusteet.

Kartoittamani päiväkodit ovat kaikki erilaisia keskenään, mutta silti jokainen tila on näköaistin kannalta pääsääntöisesti esteetön sekä käyttötarkoitukseensa sopiva. Tiloihin on miellyttävä tasainen valaistus sekä ne ovat kooltansa sopivat kyseisille ryhmille. Erinäisiä häiritseviä objekteja ei ole kuin muutama hieman kirkkaampi seinätaideteos tai huonekalu/-tekstiili. Avohyllyt, joita on lähes kaikissa kartoitetuissa tiloissa, luovat levottomuutta tiloihin. Osassa päiväkodeista tämän objektin tuomaa ärsykettä on pyritty lieventämään samanlaisilla koreilla ja laatikoilla sekä yleisellä

hyvällä järjestyksellä. En kuitenkaan havainnut näiden olevan liian häiritseviä objekteja kyseisissä tiloissa. Huonekalu-, seinä- ja lattiamateriaalit ovat suurimmassa osassa miellyttävät, eivätkä luo liikaa heijastuksia. Suurimmassa osassa päiväkodeista eri pinnat erottuivat väreiltään ja pintamateriaaleilta toisistaan, ovet ja niiden karmit olivat eriväriset kuin seinät ja lattiat eriväriset kuin seinät. Osassa tiloista värit olivat kuitenkin melko lähellä toisiaan, joka voi tuoda haastetta lapselle, jolla hahmotuspulmaa.

Valaistus ryhmien tiloissa on säädettävissä sekä kattovalaisimien, seinävalaisimien sekä ikkunoiden avulla. Jokaisessa tilassa on mahdollista säätää valaistusta valokatkaisimien avulla kirkkaammaksi tai himmeämmäksi. Ikkunat vaihtelevat avonaisista ikkunoista ruudukoituihin ikkunoihin ja suurin osa niistä on suunnattu päiväkotien leikkipihoihin. Ikkunoissa on joko sälekaihtimet tai rullaverho, joilla on mahdollista sulkea ikkunoista tuleva liika näköärsyke, esim. auringonpaiste/-heijaste tai leikkivät lapset. Jokaisessa päiväuni-/lepohuoneessa on mahdollista vetää ikkunoiden eteen pimennysverhot, jotta huoneen saa pimeäksi lepo hetken ajaksi.

Ryhmien tilat ovat värimaailmaltaan lähellä luonnon värejä ja luovat valojen yhteisvaikutuksena rauhallisen tunnelman tilaan. Huoneiden tekstiileissä on käytetty hieman värejä, mutta ne eivät kuitenkaan luo liian levotonta tunnelmaa tiloihin. Huonekalut ovat erivärisiä kuin seinät sekä lattia, joten huonekalujen hahmotus on helppoa, eivätkä ne huku seiniin tai lattioihin. Muutenkin avaruudellinen hahmotus on helppoa, sillä suuria korkeuseroja ei ole suurimmassa osassa tiloista. Osassa tiloista on kynnyksiä/rappusia, jotka voivat olla hankalia lapselle, jolla on syvyydenhahmotusvaikeutta. Kynnyksiä/rappusia ei ollut kartoitusajankohtana merkattu, esimerkiksi kontrastimerkein. Päiväkodeille on annettu ehdotus tällaisten merkkien lisäyksestä. Tilat eivät myöskään ole sokkeloiset tai ahtaat, vaan huonekalut on aseteltu niin että tilan hahmotus onnistuu myös lapsilta. Osassa tiloista on seinillä peilejä tai seinät/ovet ovat osittain ikkunaa, joka tuo hieman häiriötä avaruudelliseen hahmottamiseen.

Lapsien tekemiä askarteluja sekä ryhmien päivästrukturi on sijoitettuna ryhmien tilojen seinille. Päivästruktuurit on sijoitettu omille paikoilleen, eivätkä näin huku seinille ja oviin kiinnitettyihin askarteluihin ja piirustuksiin. Nämä ovat lapsille tuttu-

ja objekteja, joten ne eivät kerää liikaa lasten huomiota ja toimi ärsykkeenä heille. Sivulla 22 on kuvailtu aistihäiriöisten kannalta miellyttävää tilaa, jonka mukaan tilan tulisi olla näköaistin kannalta mahdollisimman seesteinen ja riisuttu. Päiväkodeissa tämä on haastava toteuttaa, sillä lapset tarvitsevat kehityksensä apuna leikkiä sekä askartelua. Näihin toimintoihin he tarvitsevat leluja sekä askartelutarvikkeita. Päiväkotiryhmien tiloissa on siis lähes aina näkyvillä tavaroita, eikä niitä pystytä poistamaan täysin tiloista. Oleellista siis on, että tilasta tehtäisiin mahdollisimman riisuttu ja kaikki ylimääräiset objektit otettaisiin pois, eikä seinissä ja tekstiileissä käytettäisi levottomia kuoseja. Keskusteluissani ryhmien työntekijöiden kanssa he kokivat kuitenkin, että tilat ovat miellyttävät näköaistin kannalta.

7.1.3 Tilojen kartoitus tuntoaistin näkökulmasta

Kartoitustyökalun kolmas osa keskittyy tuntoaistimuksiin. Näitä ovat muun muassa tilan lämpötila, huonekalujen, seinien sekä lattian materiaalit ja niiden tuottamat tuntoaistimukset, tilojen avaruus sekä huonekalujen koko. Tila on miellyttävä tuntoaistin kannalta silloin, kun lämpötila on sopiva (ei kylmä tai kuuma), viimaa tai vetoa ei ole ja tilassa olevat pinnat ja kalusteet ovat saman lämpöisiä ilman kanssa. Pinnoissa ja kalusteissa ei saisi myöskään olla teräviä tai epämiellyttäviä kulmia ja reunoja. Lasten kannalta olisi hyvä, jos tilassa olisi eri tuntuja pintoja, jotta lapsi saisi erilaisia elämyksiä tuntoaistin kautta. Päiväkodeissa tuntoaistimuksia toivat vaihtelevat lämpötilat, vetolattian rajassa, erilaiset materiaalit sekä yhdessä päiväkodissa seinällä oleva aistitaulu. Aistitaulussa on erilaisia materiaaleja, värejä, pintoja sekä liikkuvia osia, joiden koskettamisesta ja liikuttelusta lapsi saa erilaisia aistikokemuksia.

Kartoituksessa mukana olleiden päiväkotien tiloista ensivaikutelmana jokaisessa oli sopiva lämpötila sekä ilman laatu eikä niissä ollut häiritsevää vetoisuutta. Pitkin päivää lämpötila kuitenkin vaihteli, sillä aamuisin tila on yön jäljiltä viileä, mutta tilassa olevat ihmiset kuitenkin nostavat lämpötilaa päivän edetessä. Osassa paikoista ilmastointi/ilmanvaihto on myös hieman heikko tai ei toimi aina, mikä vaikuttaa tilan lämpötilaan sekä ilman laatuun.

Kalusteista, seinistä ja lattiasta ei lähde suurimmaksi osaksi epämiellyttävää tuntoaistimusta, eli huonekalujen pintamateriaalit eivät ole kylmäntuntuja tai niiden reunat liian teräviä. Sen sijaan osassa kartoitettavista tiloista lattiat ovat hieman liukkaat, jolloin kalusteet voivat liikkua vahingossa niihin osuttaessa tai ihmiset liukastella, jos jaloissa ei ole tahmeapohjaisia tossuja tai kenkiä. Tiloissa käytettyjen huonekalujen materiaalit ovat pääsääntöisesti puuta, josta saa miellyttävän tuntoaistimuksen. Huonekalujen tekstiilit eivät ole häiritsevän karheita tai liukkaita. Erilaisia tekstiilejä on kuitenkin käytetty monissa päiväkotien tiloissa. Lapset saavat halutessaan kosketella erilaisia pintamateriaaleja, kuten nukkaista mattoa, sileää tyynyä tai pehmeää sohvan pintaa. Erikseen pehmustettuja huonekaluja on melko niukasti, sillä esimerkiksi tuolien istuin ja selkänoja ovat kovaa puuta. Poikkeuksia päällysteisiin huonekaluihin tuovat sohvot sekä hoitajille tarkoitetut korkeammat tuolit, esim. tietokonepöydän ääressä.

Kartoituksessa mukana olleissa päiväkodeissa on otettu huomioon pienet tilojen käyttäjät, joten huonekalut ovat lapsille sopivan korkuisia, esim. tuolit, pöydät ja hyllyt ovat lasten kokoisia ja tavarat ovat lapsille sopivalla korkeudella. Wc-tilat on myös rakennettu ja suunniteltu lapsille sopiviksi. Tilat eivät ole suurimmaksi osaksi ahtaita tai niissä ei ole kapeita käytäviä, joissa joutuisi pujottelemaan tai olisi hankala siirtää esim. tuolia. Lapsi ei siis joudu tahtomattaan koskettamaan muita lapsia tai materiaaleja. Tahtomattaan toisen koskeminen voi luoda tuntoaistiltaan herkälle lapselle epämiellyttävän aistikokemuksen. Tilanteet joissa lapset joutuivat jonottamaan, esim. vessaan tai ruokaa muuttuivat tilat hieman ahtaammiksi. Aistiherkkä voi reagoida niin voimakkaasti johonkin ärsykkeeseen, että alkaa lopulta vältellä tilanteita, joissa voisi kokea kyseisen aistiärsyksen. Tämän vuoksi olisikin tärkeä, että tällaisia tilanteita ei syntyisi, jotta lapsi ei ryhdy välttelemään sosiaalisia tilanteita sekä toisten ihmisten kanssa kommunikointia. Päiväkodeissa pystytään kuitenkin säätelemään ahtautta aiheuttavia tilanteita, esim. jonottajien määrään säätelyllä. Eteiset ovat päiväkodeissa melko tilavat ja lapsilla on hyvin tilaa pukea omat vaatteensa ja hoitajilla on tilaa kulkea lasten lomassa ja auttaa heitä pukemisessa.

Päiväkotien henkilökunta on pääsääntöisesti tyytyväinen tilojen tuntoaistin tuomiin ärsykkeisiin. Joissain paikoissa koettiin että huone-, tai lattialämpötila on hieman viileä, ovien raoista tulee vetoa ja huoneilman laatu laskee huomattavasti kohti lop-

pupäivää. Näissäkin paikoissa on mahdollista ulkoilla pitkin päivää ja sijoittua niin että vetoisuus ei häiritse. Viileä huoneilma koettiin kuitenkin lapsille ihan sopivaksi, sillä he leikkivät ja liikkuvat paljon, mikä pitää heidät lämpimänä. Lapsilta ei ole tullut palautetta kylmästä lämpötilasta.

7.1.4 Tilojen kartoitus hajuaistin näkökulmasta

Hajuaistin avulla kartoitetaan tilan tuomia hajuärsyksiä sekä siellä vallitsevaa tuoksumailmaa, esim. ihmisistä, huonekalusteista ja muista materiaaleista lähteviä tuoksua. Miellyttävä tila on hajuaistiltaan, silloin kun tilassa ei ole voimakasta tuoksua tai montaa erilaista tuoksua, esim. pesuaine, kukka, maali tai ruoka. Tilan ilmanvaihdon pitäisi myös toimia, sillä pitkän aikaa seisonut ilma on helposti tunkkainen ja sitä on raskas hengittää. Päiväkodeissa huomattavimmat hajuaistiärsykettä tulevat ruoasta, vaatteista, tilassa olevista ihmisistä ja seisovasta ilmasta.

Päiväkodeissa, jotka ovat mukana tässä kartoituksessa, tuoksumailma on pääsääntöisesti neutraali ja huoneilma raitis. Kartoitukset sijoittuivat syksyille, joten lähes kaikissa paikoissa eteisessä tuoksui jossain vaiheessa päivää tunkkaiselle sekä kostealle. Tämä johtui lasten ulkoiluvaatteista, jotka kastuivat ulkoilujen yhteydessä. Suurimassa osassa päiväkodeista heillä on kuitenkin käytössään kuivaushuone, joka nopeuttaa vaatteiden kuivumista. Kuivaushuoneissa kosteiden vaatteiden haju on kuitenkin melko voimakas ja voi sen vuoksi olla joillekin lapsille epämiellyttävä tila.

Tiloissa ei ole erillisiä tuoksua tuovia objekteja, kuten kynttilöitä, kukkia tai raikas-timia. Mari Yli-Anttilan kommentista käy ilmi, että hajuaistiltaan herkkä voi käyttäytyä haastavasti voimakkaan epämiellyttävän hajun vuoksi tai jumiutua miellyttävään tuoksuun. Tämän vuoksi on tärkeää, että tilassa käytettävät tuoksut ovat mahdollisimman neutraaleja. Jokaisessa päiväkodissa onkin käytössä hajuttomat pesuaineet ja siivous suoritetaan lasten ulkoillessa, joten siitä ei synny muutenkaan häiriötä. Märkien vaatteiden lisäksi toinen voimakasta tuoksua tuova objekti on ruoka. Ruuan tuoksua ei kuitenkaan ole muulloin kuin ruoka-aikana. En itse pitänyt sitä häiritsevää-

nä tekijänä, mutta mikäli lapsi on yliherkkä tai ei pidä sen hetkisestä ruuasta, niin voi voimakas ruuan tuoksu olla hänen kohdallaan häiritsevä ärsyke.

Osassa kartoitettavista paikoista on tehty lähiaikoina remonttia, joten niissä paikoissa voi vaihdetun pinnan lähellä haistaa tiettyä tuoksua. Tuoksu on kuitenkin mieto, eikä näin ollen aiheuta suurta ärsykettä. Muista materiaaleista tai pinnoista ei lähde erillisiä tuoksujakaan missään paikassa. Päiväkotien työntekijät eivät käytä hajusteita tai hajuvesiä, joten heistä lähteviä voimakkaita tuoksujakaan ei ole tiloissa. Kuitenkin toisista lapsista voi lähteä erilaisia tuoksujakaan tai hajuja esim. vaatteiden huuhteluaine, hiusten pesuaine tai huono hygienia. Putkistoista tulevaa epämiellyttävää tuoksua voi havaita joissain paikoissa aamuisin, mutta haju poistuu melko nopeasti, kun putkia käytetään ja päästetään vettä. Vessojen normaalikäytöstä tulee myös hajuja vessa tilaan, joka saattaa tuottaa joillekin lapsille haastetta wc-tiloissa käymiseen. Kaikkia aistiärsykeitä ei voida tiloista poistaa, kuten ei myöskään näitä hajuja. Asiantuntevien työntekijöiden onkin tiedostettava, mitkä ärsykkeet saattavat lasta kuormittaa ja miten häntä voisi tukea. Wc-tapauksessa työntekijä voisi tarjota lapsen arkea helpottamaan, esim. tuoksuva hajustetippaa lapsen hihan reunukseen, jota voisi nuuskia vessareissun ajan. (Henkilökohtainen tiedonanto 26.1.2015)

Haastatteluissani päiväkodin työntekijöiden kanssa merkittävimmäksi hajuaistiärsykeeksi todettiin lasten märät vaatteet, joiden haju rajoittuu kuitenkin pääsääntöisesti eteiseen. Toinen häiritsevä ärsyke on loppupäivää kohden tunkkaiseksi muuttuva huoneilma. Säännöllisten ulkoilujen ja niiden aikana tulevan tuuletuksen vuoksi se ei kuitenkaan ole häiritsevä tekijä päiväkotien aistimaailmassa.

7.1.5 Yhteenveto päiväkotien aistiympäristöjen esteettömyyden tilasta

Kartoituksen lopuksi kartoittaja täyttää OIVA-työkaluun sanallisesti yleisen kartoitettavan kohteen aistiärsykeympäristön. Kartoittaja havainnoi tilaa kokonaisuutena ja miettii, nouseeko jokin tietty ärsyke ylitse muiden tai minkälainen kokonaisvaikutelma tilasta syntyy (esim. rauhaisa, miellyttävä, levoton). Kartoittamani kohteet erosivat keskenään toisistaan melko paljon sekä iältään ja alkuperäiseltä käyttötarkoitukseltaan että remontoineiltaan. Kuitenkin kaikkien kartoituskertojen jälkeen viimei-

nen yhteisvaikutusten arviointi antoi positiivisen tuloksen. Jokaisen ryhmän tila oli mielestäni sopiva käyttötarkoitukseensa ja jokainen oli pääsääntöisesti aistimaailmaan esteetön. Ärsykkeet eivät kumuloidu keskenään ja aiheuta häiritsevää tunnelmaa tilaan. Joitain negatiivisia aistiärsykeitä löytyi silti jokaisen ryhmän tilasta, mutta mikään ärsyke ei ollut mielestäni häiritsevän haitallinen tai pienillä muutoksilla poistettava tai lievitettävä.

Seuraavaan taulukkoon (Taulukko 3) olen kerännyt päiväkotien tiloista löytyneitä aistiärsykeitä, jotka tuottavat tiloihin haasteita. Lisäksi olen listannut taulukkoon erilaisia tapoja, joilla voi tuoda helpotusta päiväkotien arkeen. Tiloissa oli myös paljon positiivisia asioita, joten pelkän taulukon katsominen ei anna oikeanlaista kuvaa päiväkotien aistitiloista.

Taulukko 3 Ärsykkeet, jotka tuovat haasteita päiväkotien arkeen

AISTI	ÄRSYKE	HELPOTUS
KUULO	Ryhmän äänet Muiden ryhmien äänet Ryhmän henkilöt	Ryhmä koot Rauhallinen/hiljainen tehtävä Sama päiväjärjestys muiden päiväkotiryhmien kanssa Hiljainen/rauhallinen tila
NÄKÖ	Piha Heijastukset Avaruus Hahmotus	Ikkuna verhot Sälekaihtimet Valaistus, kalusteiden järjestys, tilassa käytetyt värit Huomio tarrat kynnyksissä/rappusissa
TUNTO	Ilmanlaatu Vetoisuus Lämpötila	Ilmastointi sekä tuuletus Tiivisteet Lämmitys, tuuletus
HAJU	Ihmiset Eteinen/kuivaustila Ruoka WC-tilat	Yleinen hygienia, hajusteettomuus Suljetut tilat Tilassa vain osan aikaa päivästä Esim. tuoksu tippa lapsen hihassa

Kova ääni oli sekä omasta mielestäni että päiväkotien työntekijöiden mielestä päiväkodin kaikista häiritsevin aistiärsyke. Pääsääntöisesti tilassa kuultava ääni on peräisin lapsiryhmästä, joten sitä on haastava poistaa kokonaan. Haastetta juuri ääniärsykkeiden kannalta päiväkoteihin tuovat ryhmäkoot. Monissa päiväkodeissa ryhmäkoot ovat isoja (yli 20 lasta/ryhmä), jolloin myös äänet tiloissa nousevat herkästi korkeiksi. Tilan äänentasausta on kuitenkin mahdollista säätää jokaisessa paikassa, jakamalla lapsiryhmää pienempiin ryhmiin sekä siirtämällä osa ryhmästä toiseen tilaan. Tarvittaessa voidaan myös siirtää ryhmä rauhallisempaan tehtävään, esim. piirtämiseen, jolloin lapset keskittyvät tehtäväänsä ja ovat rauhallisempia/hiljaisempia. Näitä toimenpiteitä tehtiin jo valmiiksi kaikissa ryhmissä. Toinen haastavana ääniärsykkeinä ovat päiväkotien muista tiloista kantautuvat äänet. Osassa paikoista seinät ovat melko ohuet tai tilojen välissä ei ole kuin käytävä, jolloin muiden päiväkotiryhmien äänet kuuluvat myös havainnoiduissa ryhmissä. Jokaisella ryhmällä on kuitenkin sama päiväjärjestys, joten lasten äänekkäät leikki- ja askarteluajat ovat samat, jolloin myös ryhmä pitää itse ääntä eikä toisten ryhmien äänet häiritse. Ääniympäristöihin vaikuttaa myös merkittävästi tiloissa olevat henkilöt. Osa lapsista on äänekkäämpiä, kuin toiset. Äänekkään lapsen poissa ollessa toinen päivä voi olla ryhmässä hiljaisempi, kuin toinen.

Kaikkia ääniärsykeitä ei ole mahdollista poistaa, sillä lasten täytyy saada leikkiä. Tästä johtuen aikuisten täytyykin ymmärtää, että hälyinen äänimaailma on lapselle hyvin kuormittava. Aikuisilla pitää olla joustavuutta ja ymmärrystä niissä tilanteissa, kun lapsi käyttäytyy haastavasti tai vetäytyy pois sosiaalisista tilanteista. Sen vuoksi onkin hyvä, että lapsilla on mahdollisuus vetäytyä rauhaisampiin tiloihin. Aikuisen pitää myös ymmärtää, että lapsi ei haasta häntä aikuisena, vaan reagoi haastavasti/vetäytyen tai varautuen, koska on ylikuormittunut häiritsevästä ärsykkeestä.

Toinen selvästi havaittava ärsyke on eteisen tunkkainen ja kostea ilmanlaatu. Tämä on kuitenkin vain osan aikaa vuodesta sekä päivästä ongelmana, sillä lasten ulkoiluvaatteet eivät ole koko aikaa märkinä eteisessä. Osassa paikoista on oma kuivauskaappinsa tai -huone kosteille ulkovaatteille, mutta kaikissa paikoissa on vähintään erillinen eteinen kosteille vaatteille. Eteisen ovi on mahdollista sulkea ja näin eristää tuoksu muista päiväkodin tiloista.

Jokaisessa ryhmässä on myös mahdollisuus siirtää tarvittaessa lapsi rauhalliseen erilliseen tilaan lepäämään. Huoneita on mahdollista käyttää muina aikoina leikki- sekä askartelutiloina. Tämä voi olla tarpeellista, mikäli ryhmässä olisi lapsi, jolla poikkeavuutta aistiärsykkeiden vastaanotossa. Lapsi, jolla on tällaista poikkeavuutta, väsy päivän aikana normaalia enemmän. Hän joutuu kokoajan taistelemaan aistiärsykkeiden kanssa ja havainnoimaan niitä. Hän joutuu kuluttamaan energiaansa aistiärsykkeisiin, eikä päiväkodin päiväohjelman toimintoihin. Tämän vuoksi on positiivista, että jokaisessa päiväkodissa on mahdollisuus tällaiselle lapselle päästä rauhoittumaan ja lepäämään mahdollisimman tilaan, jossa mahdollisimman vähän aistiärsykeitä.

Yhdessä päiväkodissa on otettu huomioon lapset, joilla on aistiärsykkeiden havainnoinnissa poikkeavuutta. Tiloissa on mahdollisuus vesileikeille sekä painopeiton käyttöön. Tiloissa on myös seinillä tuntoaistitauluja, joiden avulla lapsi jolla on poikkeavuutta tuntoaistin kanssa, on mahdollisuus saada erilaisia tuntoaistimuksia. Jokaisessa päiväkodissa on otettu huomioon lasten tarve strukturoituun päivärhythmiin. Jokaisesta päiväkodista seiniltä tai tauluilta löytyy kuvilla ja tekstillä rakennettu strukturoitu päiväjärjestys. Lasten päiväkotipäivän yhteinen toiminta alkaa aamupiirillä, jolloin kaikki lapset kokoontuvat ohjaajien kanssa ja rakentavat tai käyvät yhdessä päiväjärjestyksen lävitse. Näin lapset tietävät, mitä on luvassa päivän aikana, eikä heidän tarvitse jännittää ja miettiä, mitä tehdään seuraavaksi. Päiväjärjestyksen läpikäynti auttaa lasta säästämään energiaa itse toimintaan eikä hänen tarvitse käyttää sitä tulevan ohjelman miettimiseen.

Aikaisemmin tässä opinnäytetyössä on esitelty Donald Szegdan ja Erja Hokkasen teoksesta erilaisia toimintoja, joilla pystytään helpottamaan erityislasten kasvatusympäristön tuomaa aistikuormitusta. Apukeinoja on mm. pienryhmät, seinäkoristeiden sijoitus takaseinään, ikkunoiden peittäminen ja tilan äänieristys. Näitä pieniä seikkoja on jo valmiiksi otettu huomioon päiväkodeissa ja kartoituskäytien yhteydessä ne saivat vielä vinkkejä, miten helpottaa juuri heidän lapsiryhmänsä aistikuormitusta.

7.2 OIVA-työkalun arviointi

Kokonaisuutena pidin OIVA-työkalun käytöstä ja sen avulla havainnoinnissa. Olen tottunut tietotekniikan käyttäjä, joten opin melko nopeasti käyttämään sähköistä työkalua. Työkalu helpotti huomattavasti aistiympäristöjen kartoitusta, sillä en ole ennen tehnyt kyseisenlaisia kartoituksia. Työkalun avulla pääsin tutustumaan aistikriteeristöön ja tiesin mihin aistiärsykkeisiin keskittyä kartoituksessa. Pystyin näin ollen havainnoimaan päiväkotiryhmien tiloja laajemmin ja laadukkaammin.

Aistiympäristön kartoituksessa on otettava jokainen aisti huomioon ja keskityttävä jokaisen aisti kohdalla havainnoimaan kaikkia aistimuksia tuottavia objekteja. Työkalussa on ylhäällä kaikkia aisteja koskevat kohdat ja niissä erillisiä kysymyksiä kunkin aistin kohdalla. Kartoittaja ei siis vahingossa unohda käydä jotain astia lävitse tai ei huomaa kiinnittää huomiotaan johonkin tilassa olevaan ärsykkeeseen, esim. kukkien tuoksuun. Näiden ominaisuuksien vuoksi henkilön, jolla ei ole kokemuksia aistiympäristöjen kartoituksesta, on mahdollista tehdä onnistuneita kartoituksia työkalun avulla.

Työkalun käyttöön pitää kuitenkin totutella hetken aikaa, mikäli kartoittaja ei ole tottunut tietotekniikan käyttöön. Parhaiten käytön oppii tekemällä kartoituksia. Vaadittiin muutama käyttökerta, ennen kuin muisti mistä linkistä pääsee seuraavaan kohtaan ja mikä linkki johtaa mihinkin. Työkalun linkkien tekstit ovat kuitenkin selkeät, joten niitä seuraamalla pääsee etenemään työkalun sisällä. Käyttö voi kuitenkin olla haastavaa henkilölle joka ei ole tottunut käyttämään tietokoneita tai muita älylaitteita. Mikäli haluaa täyttää kohteen havainnointiraportit heti sähköiseen muotoon, täytyy käyttäjällä olla mukanaan tietokone tai tablettitietokone. Koneen pitäisi myös olla helposti liikuteltavissa ja mukana kannettavissa, jolloin kartoittaja pystyy kokoajan kulkiessaan ja havainnoidessaan täyttämään kartoituskriteeristöä.

Seuraavassa olen kerännyt taulukkoihin arviointini OIVA-työkalun toimivista ja kehityksestä kaipaavista ominaisuuksista sekä kehitysehdotuksistani.

Taulukko 4 OIVA-työkalun toimivat ominaisuudet

Kaksikielisyys	Työkalua on mahdollista käyttää sekä suomeksi että englanniksi
Aistit	Työkalussa on otettu hyvin huomioon jokainen aisti, joten kartoittaja muistaa ottaa huomioon jokaisen aistin.
Työväline	Työkalussa ei ole konekohtaista sitoumusta, vaan sitä voi käyttää millä tahansa älylaitteella (esim. kannettavalla tietokoneella, tablettitietokoneella)
Nettilinkki	Työkalu toimii nettilinkin kautta, joten sen käyttö ei vaadi erillistä ohjelmaa
Kysymykset	Työkalussa on hyviä lisäkysymyksiä ja myös avokysymyksiä, joihin kartoittaja pystyy sanallisesti vastaamaan. Työkalun kysymykset auttaa kartoittajaa keskittymään jokaiseen tilassa olevaan aistihavaintoja herättävään objektiin, esim. patterit, ikkunat, pesuaineet
Kohteen tiedot	Työkaluun on mahdollista syöttää kohteen tiedot etukäteen, joten mikäli kartoittajalla on valmiiksi tietoa kohteesta, hän pystyy täyttämään nämä kohdat ennen kartoitusta. Kartoittajalla ei silloin mene itse kartoitusajankohtana aikaa kohteen tietojen täyttöön.
Paperiversio	Työkalusta on mahdollista tulostaa paperiversio, mikäli kartoitettavassa kohteessa ei ole nettiyhteyttä tai kartoittajalla ei ole mahdollisuutta käyttää mukanaan kannettavaa älylaitetta.
Raportti	Raportti on mahdollista siirtää suoraan työkalusta Word-tiedostolle, jossa sitä pystyy muokkaamaan.

Edellä olevaan taulukkoon (taulukko 4) olen kerännyt OIVA- työkalun ominaisuuksia, jotka ovat mielestäni hyviä sekä toimivia ominaisuuksia. Kyseiset ominaisuudet eivät mielestäni tarvitse muutoksia. Seuraavaan taulukkoon (taulukko 5) olen kerännyt työkalun ominaisuuksia, jotka ovat jo olemassa työkalussa, mutta voisivat kaivata kehittämistä. Kehittämisehdotusten avulla OIVA-työkalua on mahdollista muovata vielä toimivammaksi sekä käyttäjäystävällisemmäksi.

Taulukko 5 OIVA-työkalun kehittämistä kaipaavat ominaisuudet

Eri aistikohtien asetelu	Työkaluun on aseteltu hieman hankalasti eri aistikohdat. Kaikki aistit tulevat samaan putkeen, eivätkä löydy erikseen omien linkkien takaa.
Tallennus	Tallennus työkalulla on hieman hankalaa. Kartoittajan pitää rullata kaikkien aistikohtien lävitse ennen tallennusta.
Loppuyhteenvedon prosentit	Raportin valmistuttua työkalu antaa prosenttiluvun tilan esteettömyydestä. Prosenttiluku annetaan kuitenkin vain kyllä/ei-kysymysten perusteella, joka ei kuitenkaan anna todennukaista tulosta tilan esteettömyydestä, sillä esteettömyyden arvioinnissa tärkeämpiä ovat avoimet kysymykset, kuin kyllä/ei-kysymykset.
Nettilyhteys	Mikäli paikassa on huono nettilyhteys, on myös työkalun käyttö hankalaa ja hidasta. Jos nettilyhteys puuttuu kokonaan, täytyy kartoittajan täyttää kartoituskriteeristö paperiversiona ja siirtää myöhemmin tietokoneelle, mikä on huomattavasti hitaampaa, kuin jos kriteeristön pystyy täyttämään suoraan työkaluun.

Viimeiseen taulukkoon (taulukko 6) olen kerännyt ominaisuuksia, joita ei vielä ole työkalussa. Niiden avulla työkalu kehittyisi lisää ja olisi monipuolisempi apuväline esteettömyyskartoituksiin.

Taulukko 6 OIVA-työkaluun antamani kehitysehdotukset

Kuvia	Työkalussa voisi olla ominaisuus, jonka kautta pystyisi suoraan ottamaan kuvia raporttiin. Tämä vaatisi kuitenkin työkalun, jossa on valokuvausmahdollisuus.
Aistit	Jokainen aistikohta voisi olla oman linkkinsä takana. Näin liikkuminen työkalussa olisi sujuvampaa ja kartoittaja pystyisi palaamaan helpommin tiettyyn haluamaansa kohtaan tai aistiin.
Tilat/kohde	Työkalussa voisi olla mahdollisuus täyttää saman kohteen sisälle useampi tila. Tällä hetkellä työkaluun pitää täyttää jokaisen tilan tiedot erikseen, vaikka ne sijaitsisivat samassa kohteessa. Esimerkiksi päiväkodissa ryhmä käyttää usein useaa eri huonetta, joten jokaisen huoneen voisi havainnoida omana tilanaan.
Tallennus	Jokaisen aistikohdan jälkeen olisi hyvä tulla oma tallennusvalikko, jotta työkalua ei tarvitsisi rullata jokaisen aistin lävitse ennen kuin sen voi tallentaa. Välitallennus ehkäisisi mahdollisia aikaisempien täytetyiden tietojen katoamista, esimerkiksi tilanteessa, jossa nettiyhteys katkeaisi.
Avoimien kysymysten erittely	Täytettäessä avoimia kysymyksiä, kartoittaja voisi eritellä onko kyseessä positiivinen vai negatiivinen huomio.

8 TUTKIMUKSEN ARVIOINTI

8.1 Tutkimuksen eettisyys

Jotta havainnoiden tehtävä tieteellinen tutkimus olisi eettinen, täytyy tutkijalla olla lupa havainnoida kyseistä tutkimuskohdetta. Tutkijan tavoitteena on myös varmistaa

että tutkimus on tutkimuseettinen sekä tapahtuu lainmukaisesti. (Vilka 2006, 57). Tämän vuoksi olen pyytänyt jokaisen havainnoimani päiväkodin johtajalta kirjallisen luvan tutkimukseni tekoon (LIITE 2). Tutkimuskohteen jäsenten luottamuksen saaminen on tärkeää silloin kun tutkimusmetodina käytetään havainnointia. Luottamus tutkijan sekä tutkittavien kesken on tärkeää, jotta tutkittavat pystyisivät havainnointi tilanteessa olemaan mahdollisimman luonnollisesti ja tutkija saisi näin tehtyä mahdollisimman todenmukaiset havainnot tutkimuskohteesta. Tutkija pystyy synnyttämään luottamuksen tutkimuskohteen jäseniin kertomalla heille mahdollisimman selvästi tutkimuksensa luonteen sekä tarkoituksen. Lainsäädäntöön tutkijan tulee tutustua, jotta hän ei riko henkilötieto- tai tietosuojalainsäädäntöä. (Vilka 2006, 57–58.) Kerroin päiväkodin henkilöstölle avoimesti ja rehellisesti tutkimukseni tarkoituksesta sekä muut tutkimusta koskevat tiedot luottamuksen synnyttämiseksi.

Minulle on tärkeää suorittaa tutkimukseni eettisesti ja noudattaa tutkimuseettisiä linjoja. Tämän vuoksi noudatin tutkimuksessa salassapitovelvollisuus ja anonymiteetti. Enkä paljasta tässä opinnäytetyössäni mitkä päiväkodit olivat mukana tutkimuksessa tai yksittäisiä havaintoja tietyn päiväkodin tiloista. En julkaise kuvia, jotka otin päiväkotien tiloista tutkimusaineistoni tueksi. Kyseiset kuvat säilytin niin, että ulkopuoliset eivät niihin päässeet käsiksi. Muistiinpanot, joita tein havainnointi käynneillä, säilytin nekin tarkasti enkä näyttänyt niitä ulkopuolisille. Havaintokäynneiltä saamiini tietoja tai muistiinpanoja en kertonut toisten päiväkotien työntekijöille. Tutkimuksen valmistuttua säilytän kaikki kuvat sekä muistiinpanot tutkimusaineiston arkistointi käytäntöjen mukaisesti lukkojen takana. Aineiston hävitän käytäntöjen mukaisesti viiden vuoden päästä tutkimuksen valmistumisesta.

8.2 Tutkimuksen luotettavuus

Jokaista tutkimusta tehdessä pyritään välttämään virheitä. Sen vuoksi on tärkeä palata tutkimuksen valmistuttua itse tutkimukseen ja pohtia sen luotettavuutta. Luotettavuutta arvioitaessa on hyvä erottaa toisistaan havaintojen luotettavuus ja niiden puolueettomuus. Puolueettomuuden kohdalla pitää tarkastella pyrkiikö tutkija ymmärtämään saatuja tuloksia suoraan vai oman kehyksen läpi. Vaikuttavatko siis tutkijan omat lähtökohdat tutkimuksen arviointiin? Luotettavuuspohdinnoissa pitää ottaa

huomioon onko tutkimus tehty puolueettomasti ilman tutkijan omia mielipiteitä. (Tuomi 2002,131–133.)

Miten siis pystytään erottelemaan havainnoinnin puolueettomuus tässä opinnäytetyössä? Kartoitustilanteessa havaintoja tehdessä pitää jättää omat esteettisyysmielipiteet sivuun ja unohtaa ne toiveet ja mieltymykset, joita itse toivoo tilalta. Kartoittajan pitää sijoittua aisteiltaan herkän ihmisen tilalle ja pyrkiä poimimaan tilasta eri aistiärsykkeet. Tärkeää on myös, että kartoittaja seuraa kriteeristöä ja merkkää siihen rehellisesti kaikki havaintonsa. Kartoittaja ei myöskään saa vääristellä tilan negatiivisia ärsykejä sen mukaan pitääkö tilasta kokonaisuutena vai ei. Esim. tila miellyttää muilta osin kartoittajaa, päättää hän sivuttaa ikkunoiden raoista tulevan häiritsevän vedon. Tai toisin päin, kartoittaja ei pidä tilasta yleisesti ja unohtaa sen positiiviset ja toimivat ominaisuudet.

Tässä tutkimuksessa havaintoja tehdessä pyrin tietoisesti poistamaan omat mielipiteeni tiloista ja havainnoimaan tiloja aistikriteeristön mukaan. Havainnoin tiloista aistiärsykejä, enkä sitä miellyttääkö tila minua henkilökohtaisesti. Reagoisin normaalisti aistiärsyksiin, joten tutkimustulokset voisivat olla erilaiset, mikäli joku aisteiltaan herkkä havainnoisi tilaa. Tämän vuoksi saamiani tutkimustuloksia pitää arvioida kriittisesti ja pohtia olenko saanut totuudenmukaisen kuvan tiloista. Uskon kuitenkin että sain poimittua tiloista suurimman osan ärsykeistä, sillä apunani oli toimiva aistikriteeristö. Sen avulla pystyin keskittymään tiettyihin aistiärsyksiin kerralla ja poimimaan ne tilasta yksitellen. Havaintokäyntieni lopussa analysoin tilaa kokonaisuutena ja eri ärsykkeiden yhteisvaikutuksia. Itse en kokenut minkään tilan aistiärsykkeiden yhteisvaikutuksia erityisen häiritsevänä. Tulos voisi kuitenkin olla hieman erilainen, mikäli aisteihin herkästi reagoiva olisi tehnyt havainnot.

Tutkimustuloksia analysoidessa käytin kaikkia saamiani tietoja ja raportoin ne totuudenmukaisesti. En vääristellyt saamiani tuloksia tai jättänyt joitain havaintoja huomiomatta tai raportoimatta. Tämä oli mielestäni tärkeää, jotta tutkimustulokseni olisi mahdollisimman reliabiliteetti ja validi.

9 POHDINTA

9.1 Opinnäytetyön aiheen valinta

Opinnäytetyön aiheen valinnassa minua auttoi SAMKn lehtori Kati Karinharju. Olin aikaisemmin osallistunut osana sosionomi opintojani Karinharjun varhaiskasvatuksen liikuntakurssille ja sen vuoksi tiesin hänellä olevan paljon kokemusta erityisryhmistä. Olen itse kiinnostunut erityisryhmistä. Haluan suorittaa opinnoissani myös lastentarhan ohjaajan pätevyyden, joten opintojeni pitää sisältää tietty määrä varhaiskasvatuksen opintoja. Opinnäytetyöni piti siis käsitellä alle kouluikäisiä lapsia. Halusin siis opinnäytetyöni käsittelevän myös erityisryhmiä, joten erityislapsset olivat hyvä tutkimuskohde. Olin alusta asti tyytyväinen opinnäytetyöni aiheeseen ja työn edetessä kiinnostuin yhä enemmän aiheesta. Työtä tehdessä sain paljon uutta tietoa ja lehtori Karinharjun ja Hannukaisen avulla osasin etsiä tutkimukseen kuuluvia aiheita ja etsimään lisätietoa. Mielenkiintoisen aiheen vuoksi opinnäytetyön teko ei tuntunut rasakalta haastavalta vaan mielekkäältä.

Aiheeseen kuuluu paljon teoretietoa, jota on osasta aiheista paljon saatavilla ja osasta sitten taas huomattavasti vähemmän. Autismista löysin melko helposti hyvää teoria tietoa, sillä olen työskennellyt autististen henkilöiden kanssa ja työnantajallani Mari Yli-Anttilalla on pitkä kokemus autistisista henkilöistä. Kyseisestä ryhmästä on myös paljon kirjoitettua teoretietoa. SI-häiriöiset sekä erityisherät olivat itselleni hieman tuntemattomimmat ja heistä oli myös hieman haastavampi etsiä teoretietoa. Etenkin erityisherät ovat tuoreempi tutkittu ryhmä, joten siitä oli vähemmän teoretietoa, kuin autisteista tai SI-häiriöisistä

9.2 Uuden työkalun/menetelmän käyttäminen

Tätä opinnäytetyötä tehdessäni pääsin tutustumaan uuteen tutkimusmenetelmään: havainnointiin. Mielestäni on mielenkiintoista ja tuottavaa kerätä tutkimuskohteesta

tietoa itse havainnoimalla, ennemmin kuin esim. pelkästään haastatteluin tai teoria-tiedon perusteella. Ympäristön havainnointi oli kuitenkin haastavaa, sillä halusin havainnoida päiväkotien tiloja monipuolisesti ja oikein. Oli myös haastavaa keskittyä kaikkiin aistiärsykkeisiin ja löytää tietyt ärsykkeet. Reagoin aistiärsykkeisiin normaalisti, joten oli haastavaa löytää häiriötä aiheuttavat ärsykkeet, esim. ilmaston huumina tai häiriötä aiheuttavat tekstiilit. Voisi siis olla hyödyllistä tehdä joskus kartoitus henkilön kanssa, jolla on aistiherkkyyttä. Hän voisi poimia ympäristöstä sellaisia seikkoja, joita ärsykkeisiin normaalisti reagoiva ei huomioi. Tässä opinnäytetyössä olisi voinut haastatella tilassa päiväkotipäivän viettäviä lapsia, mikä olisi voinut antaa kartoitukseen uusia ja erilaisia tuloksia.

Havainnoinnin apuna oli SAMK:n esteettömyys ja saavutettavuus -työryhmän laatima aistikriteeristö, joka helpotti hieman havainnointiani. Sen avulla pystyin etenemään loogisesti aistiärsykkeestä toiseen unohtamatta yhtäkään aisteista. Kriteeristön sekä OIVA-työkalun käyttö edellytti kuitenkin tutustumista siihen ensin. Tutkimukseen valmistautuessa tutustuin myös omiin havainnointi kykyihini ennen havainnointien tekoa. Ennen kuin lähdin havainnointikäynneille tein muutaman harjoitteluhavainnoinnin eri tiloissa, jotta osaisin keskittyä tiettyihin aisteihin ja oppisin käyttämään OIVA-työkalua. Tutkimuskäyntieni jälkeen olin tyytyväinen käyttämäni havainnointityökaluun ja pidin sitä helpottavana ja apua antavana. Olin tyytyväinen että pääsin käyttämään kyseistä työkalua osana opinnäytetyötäni.

9.3 Opinnäytetyön tekemisen vaikutus ammatilliseen kasvuun

Opinnäytetyötä tehdessäni olen mielestäni kasvanut ammatillisesti monilta tavoin. Olen oppinut näkemään varhaiskasvatusympäristön moninaisuuden sekä sen sisältämät haasteet. Jokainen lapsi on erilainen ja vaikka lapsi ei kuuluisi erityisryhmiin tai hänellä ei olisi aistipulmaa, olisi silti hyvä keskittyä ympäristöön myös aistien kannalta. Lapsi reagoi aistiärsykkeisiin herkemmin kuin aikuinen, joten jokaisen varhaiskasvatusympäristössä työskentelevän olisi hyvä ottaa aina aistit huomioon ympäristöä suunniteltaessa. Mitä enemmän lapsella on pulmaa aistiärsykkeiden kanssa, sitä enemmän työ haastaa työntekijää ja kyseenalaistaa hänen ammattitaitoaan. Ammatti-

taitoinen varhaiskasvatuksen ammattilainen osaa havainnoida lasta sekä oppii löytämään lapsen tarvitsemat tukikeinot.

Tehdessäni opinnäytetyön teoriaosuutta sekä tutkimuksen pohjatyötä, sain paljon uutta tietoa liittyen kokonaisvaltaisesti aistipulmiin. Sain tutustua uusiin aistihäiriöihin ja sain muutenkin paljon lisätietoa henkilöistä, joilla on aistipulmia. Kiinnostuin lisää aistihäiriöistä ja haluan myös tulevaisuudessa tehdä töitä aistipulmaisten kanssa. Tahdon oppia lisää erilaisista tukikeinoista, joilla voi helpottaa aistipulmaisten arkea. Opinnäytetyö vahvisti kiinnostustani aiheeseen ja antoi varmuutta siihen, että olen löytänyt oman kiinnostuksen kohteeni ja tulevan työalani.

Sosionomi koulutukseemme kuuluu harjoittelua varhaiskasvatusympäristössä, joten olen päässyt jo aikaisemmin tutustumaan siihen. Tämän vuoksi päiväkotien peruspäivärytmin ja toimintatavat olivat entuudestaan minulle tutut. Päiväkodit ovat kuitenkin keskenään hieman erilaisia, joten oli mielenkiintoista päästä tutustumaan myös muihin päiväkoteihin sekä erilaisiin ryhmiin. Minulla ei ole aikaisempaa kokemusta päiväkotien erityisryhmistä, joten oli myös hieno tilaisuus päästä tutustumaan niihin opinnäytetyön teon yhteydessä.

Opinnäytetyö on osa ammatillista koulutustamme ja sitä tehdessäni pääsin tutustumaan laajemman tutkimuksen tekemiseen sekä ammatillisen tekstin kirjoittamiseen. Osa ammattitaitoa koostuu siitä, että osaa tutkia omaa alaansa ja sen kohderyhmiä sekä kirjoittaa asiantuntijatekstiä. Oli siis oman ammatillisuuden kannalta arvokasta päästä tekemään tätä työtä ja tutustua oman alan tutkimuksen tekoon. Uskon että olen ammatillisesti taitavampi sosionomi opinnäytetyön valmistumisen jälkeen.

9.4 Yhteenveto

Saavutin työtä tehdessäni omat tavoitteeni. Tiesin työn olevan suuritöinen ja koettelevan ammattitaitoani, minkä se myös teki. Olen iloinen tavoitteideni saavuttamisesta ja siitä, että sain tehtyä opinnäytetyöni aikatauluni mukaisesti. Tutkimustulokset ovat mielestäni totuudenmukaiset, eivätkä anna väärää kuvaa päiväkotiryhmien aistiympäristöistä.

Näin jälkepäin katsottuna olisin voinut tutustua vielä tehokkaammin aiheeseen ja kerätä siitä lisää tietoa. Olisin myös voinut tutustua paremmin ja laajemmin erityisryhmäpäiväkoteihin ennen opinnäytetyön tekoa, jotta olisin pystynyt pohtimaan ai-
hetta vielä laajemmin ja monipuolisemmin. Havainnointikäyntejä olisi voinut olla jokaiseen paikkaan useampi. Lapsiryhmä olisi tottunut läsnäolooni usean kerran aikana, olisin itse pystynyt tutustumaan paremmin ryhmien tiloihin ja näin havainnoimaan tiloja tehokkaammin. Lisäksi lapsia olisi voinut haastatella kartoituskäynneillä. Eri vuodenaikoina tehdyt käynnit olisivat myös voineet olla tehokkaita, sillä ryhmien tilat joutuvat eritavalla koetukselle vuodenaikojen vaihdellessa. Esimerkiksi kesällä ilmastointi on eritavalla koetuksella kuin talvella, syksyllä valaistusta tarvitaan eritavalla kuin keväällä. Tällä kertaa kuitenkin kyseiset laajemmat tutkimukset eivät olleet ajankäytöllisesti mahdolliset.

Opinnäytetyöni tutkimusta voisi jatkaa kartoittamalla muita päiväkoteja sekä niiden tiloja. Nyt kartoitetuista päiväkodeista voisi valita muita tiloja kartoitettavaksi ja katsoa, onko niissä otettu aistiympäristöt huomioon. Kuten aikaisemmassa kappaleessa pohdin, voisi kartoituskertoja jakaa useampaan kertaan ja pidemmälle aikavälille. Silloin näkisi miten tilojen aistiympäristöt muuttuvat vuodenaikojen mukaan. Tutkija voisi myös havainnoida miten aistiympäristöissä tehdyt muutokset vaikuttavat ryhmän toimintaan. Esim. jos tilassa on aikaisemmin ollut vajavaisesti toimiva ilmanvaihto, miten ryhmän toiminta muuttuu, kun ilmanvaihtoa parannetaan. Jatkotutkimukset vaatisivat kuitenkin enemmän aikaa, joten tutkimuksesta voisi tulla liian laaja yhden henkilön opinnäytetyöksi. Ryhmätyönä toteutettu tutkimus voisi olla hyvä opinnäytetyöaihe.

10 LÄHTEET

Aron, E. 2002. The Highly Sensitive Child. New York: Harmony Books.

Attwood, T. 2012. Aspergerin oireyhtymä lapsuudesta aikuisuuteen. 2. painos. Helsinki: Kehitysvammaliitto ry.

Autismi- ja aspergerliitto ry www-sivut. Viitattu 24.9.2014.

<http://www.autismiliitto.fi/index.phtml?s=1>

Ayres, A, J. 2008. Aistimusten aallokossa – Sensorisen integraation häiriö ja terapia. Jyväskylä: PS-kustannus.

Agora www-sivut. Viitattu 23.10.2014

<http://agorasamk.wordpress.com/2014/10/03/hyvinvointia-edistava-teknologia-ja-esteettomyys-kiinnostivat-hyva-ika-2014-messuilla/>

Aspeflo, U. i.a. Stödmaterial för inkludering i grundskola. Viitattu 23.4.2015.

<https://medlem.foreningssupport.se/RFA/uploads/uc/St%C3%B6dmaterial%20f%C3%B6r%20inkludering%20i%20grundskolan.pdf>

Erytyisherkat ry www-sivut. Viitattu 24.9.2014.

<http://erityisherkat.wix.com/erityisherkat>

Henkilökohtainen tiedonanto. Hannukainen, H. 2015. Lehtori, Satakunnan ammatti-korkeakoulu. Pori. 26.1.2015.

Henkilökohtainen tiedonanto. Hannukainen, H. 2015. Lehtori, Satakunnan ammatti-korkeakoulu. Pori. 17.2.2015.

- Henkilökohtainen tiedonanto. Yli-Anttila, M. 2015. Johtaja, Aurinkokulma Oy. Pori. 17.1.2015.
- Ikonen, O. 1998. Autismi – teoriasta käytäntöön. . Jyväskylä: Atena kustannus Oy.
- Karinharju, K. & Tupala, R. 2014. Tietoa, taitoa, tulosta – SAMK esteettömyys ja saavutettavuus 2013 – raportti. Satakunnan ammattikorkeakoulu. Pori.
- Kilpelä, N. 2010. Esiselvitys rakennetun ympäristön tilasta Suomessa. Helsinki: Ympäristöministeriö, Helsingin kaupunki.
- Kulttuuria kaikille www – sivut. Viitattu 29.9.2014.
<http://www.kulttuuriakaikille.info/etusivu>
- Lötjönen, K. 2015. Terveystarkastaja selvitti: näin karmea melu päiväkodeissa on. Yle Uutiset 25.2.2015.
http://yle.fi/uutiset/terveystarkastaja_selvitti_nain_karmea_melu_paivakodeissa_on/7828125
- Olenius, M. 2014. Hyvinvointia edistävä teknologia ja esteettömyys kiinnostivat hyvä ikä 2014 –messuilla. AGORA SAMKin Uutiset 3.10.2014.
<https://agorasamk.wordpress.com/2014/10/>
- Pesola, K. 2009. Esteettömyysopas – mitä, miksi, miten. Invalidiliiton julkaisuja O.39., Helsinki.
- Petersson, L. 2012. Sinnesbearbetning vid autismspektrumtillstånd. Utbildningscenter Autism, Trollhättan.
https://medlem.foreningssupport.se/RFA/uploads/uc/Sinnesbearbetning_Linda.pdf
- Pihlaja, P. & Kontu, E. 2006. Arjen moninaisuutta – Erityisryhmät päiväkodissa, Stakes raportteja 14/2006. Helsinki: Stakes.

Ruskovaara, A., Rissanen, H-L., Rasa, J., Seppä, J. & Laakso, J. 2009. Rakennetun ympäristön esteettömyyskartoitu – Opas kartoituksen tilaajalle ja toteuttajalle. Ruskovaara, Anna Invalidiliitto ry / ESKEH-projekti. Invalidiliiton julkaisuja O.38., Helsinki http://inport2.invalidiliitto.fi/Raken_Ympariston_Esteet_netti.pdf

Stakes, Sosiaali- ja terveysalan tutkimus ja kehittämiskeskus. 2005. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Saarijärvi. Gummerus kirjapaino Oy. <http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/77129/Varhaiskasvatussuunnitelmanperusteet.pdf?sequence=1>

Stock Kranowitz, C. 2003. Tahatonta tohellusta – Sensorisen integraation häiriö lapsen arkielämässä. Jyväskylä: PS-kustannus.

SuRaKu-projekti. 2005. SuRaKu Loppuraportti – Esteettömien julkisten alueiden suunnittelun, rakentamisen ja kunnossapidon ohjeistaminen katu-, viher- ja piha-alueilla. Invalidiliitto, Kuulonhuoltoliitto, Näkövammaisten keskusliitto, Vanhustyönkeskusliitto, Sosiaali- ja terveysministeriö, Helsinki, Espoo, Joensuu, Tampere, Turku ja Vantaa. http://www.hel.fi/static/hkr/helsinkikaikille/ohjeet/SURAKU_Loppuraportti.pdf

SuRaKu-projekti. 2005. Ulkotilojen esteettömyyden kartoitus- ja arviointiopas. HKR, SOTERA. http://www.sotera.fi/pdf/suraku_opas.pdf

Szegda, D. & Hokkanen, E. 2009. Apua arkeen ja aistihäiriöihin – ohjeita ja kokemuksia erityistä tukea tarvitsevan lapsen kasvattamiseen. Helsinki: Kehitysvamma-liitto ry.

Viittala, K. 2006. Lasten yhteinen varhaiskasvatus. 2.painos 2007. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy – Juvens Print.

THL – Terveystieteiden tutkimuskeskus ja hyvinvoinninlaitoksen www – sivut. Viitattu 29.9.2014. <http://www.thl.fi/fi/>

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Vilka, H. 2006. Tutki ja havainnoi. Helsinki: Tammi.

TILOJEN ESTEETTÖMYYSKARTOITUS AISTIT HUOMIOIDEN

1. KUULOAIISTI

- AVOIN KYSYMYKSI: Kirjaa vapaamuotoisesti, mitä ääniä kuulet tilassa ja merkitse, mitkä niistä koet voimakkaimpina. Kirjaa myös, mikä tilassa on miellyttävää kartoittamasi aistin näkökulmasta.

- Tilassa kuuluu taustalla ääntä...
  - o kodinkoneesta (esim. tiskikone, imuri, kahvinkeitin, vedenkeitin)
    - Kyllä
    - Ei
    - Ei koske tätä tilaa
    - Kommentit (osaatko kertoa äänilähteen, millaisesta äänestä on kyse)
  - o putkistosta (esim. käytettäessä wc:tä)
    - Kyllä
    - Ei
    - Ei koske tätä tilaa
    - Kommentit (millaisesta äänestä on kyse)
  - o pattereista (esim. lämmitysveden kohina tai sähköpatterin suhina)
    - Kyllä
    - Ei
    - Ei koske tätä tilaa
    - Kommentit (millaisesta äänestä on kyse)
  - o ilmastoinnista (esim. ilmastoinnin humina)
    - Kyllä
    - Ei
    - Ei koske tätä tilaa
    - Kommentit (osaatko kertoa äänilähteen, millaisesta äänestä on kyse)
  - o valaistuksesta (esim. valoista kuuluva sirinä)
    - Kyllä
    - Ei
    - Ei koske tätä tilaa
    - Kommentit (osaatko kertoa äänilähteen, millaisesta äänestä on kyse)
  - o atk-laitteista (esim. tietokoneesta, tulostimesta, dataprojektorista tuleva ääni)
    - Kyllä
    - Ei
    - Ei koske tätä tilaa

- Kommentit (osaatko kertoa äänilähteen, millaisesta äänestä on kyse)
  - muista sähkölaitteista (esim. suljetusta tv:stä tuleva aistiärsytys)
    - Kyllä
    - Ei
    - Ei koske tätä tilaa
    - Kommentit (osaatko kertoa äänilähteen, millaisesta äänestä on kyse)
  - jostakin muusta lähteestä tuleva jatkuva taustääni
    - Kyllä
    - Ei
    - Ei koske tätä tilaa
    - Kommentit (osaatko kertoa äänilähteen, millaisesta äänestä on kyse; esim. äänilähteitä on useita ja sekoittuessaan äänet kumuloituvat)

- Tilassa olevista huonekaluista lähtee häiritsevää ääntä (esim. tuolin jalkojen ääni lattiaa vasten)
  - Kyllä
  - Ei
  - Ei koske tätä tilaa
  - Kommentit (esim. ylemmästä kerroksesta kantautuva huonekalujen siirtelystä syntyvä ääni)

- Ovien käytöstä syntyy häiritsevää ääntä (esim. ovien kolahdukset, saranoiden narinat)
  - Kyllä
  - Ei
  - Ei koske tätä tilaa
  - Kommentit (häiritsevyys voi syntyä myös siitä, että henkilö jumittuu seuraamaan, kuka ovesta tulee/menee, ja pitääkö saapuvaan henkilöön reagoida jotenkin – edellä mainittu voi liittyä myös kohtaan ”lattiasta lähtevä ääni”, jolloin henkilö joutuu jatkuvasti seuraamaan lattian kopinaa)

- Muista kiinteistä kalusteista/ varusteista syntyy häiritsevää ääntä (esim. verhojen vetäminen verhotangossa, sälekaihtimien käyttö, valkokankaan tai liitutaulun käyttö, valokatkaisijan käyttö)
  - Kyllä
  - Ei
  - Ei koske tätä tilaa
  - Kommentit

- Lattiasta lähtee kävellessä häiritsevää ääntä (esim. lattian kopina tai lattialautojen natina)
  - Kyllä
  - Ei
  - Ei koske tätä tilaa
  - Kommentit

- Tilan yleinen akustiikka on heikko (esim. onko tila kaikuinen, hukkuuko ääni tilassa)
  - Kyllä
  - Ei
  - Ei koske tätä tilaa
  - Kommentit (miten muuten kommentoisit tilan akustiikkaa; kuuluvatko tarkoitetut äänet selkeästi, tarvitaanko tilassa äänentoistoa)

- Mikrofonin käyttöön liittyy häiritseviä ääniä (esim. mikrofonista lähtevä säirinä/vinkuna, käytettäessä mikrofonia puhujan ääni puuroutuu)
  - Kyllä
  - Ei
  - Ei koske tätä tilaa
  - Kommentit

- Tilassa on usein häiritsevää hälyä ja/tai puheensorinaa (esim. ruokailu- ja sosiaalituloissa syntyvä puheensorina tai tila on hälyinen läpikulkutila)
  - Kyllä
  - Ei
  - Ei koske tätä tilaa
  - Kommentit

- Tilassa on paljon muuta ihmisten tuottamaa ääntä (esim. astioiden kilinä, tv:n ääni, papereiden rapistelu, syömisen äänet)
  - Kyllä
  - Ei
  - Ei koske tätä tilaa
  - Kommentit

- Tilassa käytetään taustamusiikkia (esim. radio päällä kaupassa, ostoskeskuksessa, kuntosalilla tai työpaikalla)
  - Kyllä
  - Ei
  - Ei koske tätä tilaa
  - Kommentit

- Rakennuksessa käytetään info- ja hälytysääniä (esim. ovikello, koulun kello, keskusradio, hälytysäänet)
  - Kyllä
  - Ei
  - Ei koske tätä tilaa
  - Kommentit (esim. mikä hälytysäänessä häiritsevää; volyyymi, sä-
rinä, äänen ennakoimattomuus tms.)

- Rakennuksen ulkopuolelta kantautuu sisälle melua (esim. rakennustyömaalta kantautuvat äänet, liikenteen äänet)
  - Kyllä
  - Ei
  - Ei koske tätä tilaa
  - Kommentit

- Tila on erittäin hiljainen (esim. aistit herkistyvät entisestään, jos tila on täysin hiljainen)
  - Kyllä
  - Ei
  - Ei koske tätä tilaa
  - Kommentit

- Muut kommentit tilan ääniärsykkeisiin liittyen

2. NÄKÖAISTI

- AVOIN KYSYMYS: Kirjaa vapaamuotoisesti, mitkä visuaaliset ärsykkeet/asiat tilassa vievät huomiosi. Merkitse sitten, mitkä niistä koet voimakkaimpina. Kirjaa myös, mikä tilassa on miellyttävää kartoittamasi aistin näkökulmasta.

- Tilan yleinen valaistus on tasainen ja miellyttävä (vai onko tila kokonaisuudessaan liian kirkas/hämärä, onko valojen väri häiritsevää tai syntykö useista valonlähteistä sekava kokonaisuus)
  - Kyllä
  - Ei
  - Ei koske tätä tilaa
  - Kommentit (onko valaistusta mahdollisuus säätää; onko eteistilan valaistus riittävä, kun siirrytään ulkoa sisään)

- Tilassa on yksittäisiä häiritseviä valoja (esim. räpsyvä valo, liian kirkas yksittäinen valo, huonosti suunnattu valo)
  - Kyllä

- Ei
  - Ei koske tätä tilaa
  - Kommentit
-
- Tilassa on heijastumia (esim. ikkunoista tulevat heijastumat)
    - Kyllä
    - Ei
    - Ei koske tätä tilaa
    - Kommentit
-
- Tilassa on valojen ja varjojen vaihtelua (esim. säleverhojen raosta tuleva valon ja varjon vaihtelu)
    - Kyllä
    - Ei
    - Ei koske tätä tilaa
    - Kommentit
-
- Tilassa on isoja peilejä tai lasipintoja (esim. lasiset seinät tai peiliovet)
    - Kyllä
    - Ei
    - Ei koske tätä tilaa
    - Kommentit (entä alkaako lasiseinä aivan lattianrajasta, mikä saattaa vaikeuttaa tilan hahmottamista entisestään?)
-
- Tilassa/kalusteissa/tavaroissa on käytetty voimakkaita värejä ja/tai kontrasteja (esim. kirkkaan väriset seinät/kalusteet, vastavärien käyttö)
    - Kyllä
    - Ei
    - Ei koske tätä tilaa
    - Kommentit
-
- Tilassa on käytetty hyvin yksipuolisia värejä (esim. kaikki valkoista, jolloin tilaa vaikea hahmottaa)
    - Kyllä
    - Ei
    - Ei koske tätä tilaa
    - Kommentit
-
- Tilassa/kalusteissa/tavaroissa on käytetty graafisia kuviota (esim. verhoissa, tapeteissa, tauluissa, astioissa – myös lattialaattojen graafinen kuvio voi olla häiritsevä)
    - Kyllä
    - Ei

- Ei koske tätä tilaa
  - Kommentit

- Tilassa on käytetty sekavia pintamateriaaleja (esim. vaikea erottaa, yhdistyykö pintamateriaalin muuttumiseen korkeuseroja)
  - Kyllä
  - Ei
  - Ei koske tätä tilaa
  - Kommentit (esim. vaikeuttaako lattiamateriaalin vaihtuminen henkilön liikkumista)

- Tilassa on epätarkkuuksia, jotka voivat viedä huomion (esim. repsottavat listat, epätarkkuudet listojen järeissä)
  - Kyllä
  - Ei
  - Ei koske tätä tilaa
  - Kommentit

- Tilassa on käytetty opasteita/karttoja (esim. pohjapiirroksat, katosta riippuvat opasteet, ovikyltit)
  - Kyllä
  - Ei
  - Ei koske tätä tilaa
  - Kommentit (onko opasteita/karttoja, entä tarvittaisiinko niitä; ovatko opasteet selkeitä, helposti havaittavia ja kontrastiltaan sopivia)

- Tilassa on käytetty ohjaavia viivoja (esim. jumppasalin tai sairaalan lattiamerkinät, jotka saattavat joko selkiyttää tai sekavoittaa tilaa ja sen käyttöä)
  - Kyllä
  - Ei
  - Ei koske tätä tilaa
  - Kommentit

- Tilassa näkyy liikkuvaa kuvaa/näkymää (esim. auki oleva tv/mainostaulu; liikkuvan kuvan heijastus valkokankaalle; iso lasiseinä ja näkymä vilkkaalle kadulle)
  - Kyllä
  - Ei
  - Ei koske tätä tilaa
  - Kommentit (esim. saako lasiseinän peitettyä esim. verhoihin tai kaihtimin?)

- Tilassa on syvyyden hahmottamista vaativia paikkoja (esim. portaat, altaat)
  - Kyllä
  - Ei
  - Ei koske tätä tilaa
  - Kommentit (esim. onko rapuissa tukevat kaiteet, kontrastiraidat ja riittävä valaistus, onko nouseva/laskeva lattia esim. auditoriossa hankala)

- Rakennuksen yleinen ilme on sekava (esim. sokkeloiset ja sekavat tilat; tavarapaljous hankaloittaa tilojen hahmotettavuutta)
  - Kyllä
  - Ei
  - Ei koske tätä tilaa
  - Kommentit

- Tilan on kooltaan sopiva käyttötarkoitukseensa (vai onko tila liian suuri tai pieni käyttötarkoitukseensa)
  - Kyllä
  - Ei
  - Ei koske tätä tilaa
  - Kommentit

- Muut kommentit tilan näköärsykkeisiin liittyen

3. TUNTOAISTI

- AVOIN KYSYMYS: Kirjaa vapaamuotoisesti, mitä tuntoaistin kannalta merkittäviä asioita havaitset tilassa, ja erittele, mitkä niistä koet voimakkaimpina. Kirjaa myös, mikä tilassa on miellyttävää kartoittamasi aistin näkökulmasta.

- Tilan yleinen lämpötila on miellyttävä (vai onko tila liian kylmä/kuuma)
  - Kyllä
  - Ei
  - Ei koske tätä tilaa
  - Kommentit

- Tila on vetoisa (esim. ilmastoinnista tuleva veto)
  - Kyllä
  - Ei
  - Ei koske tätä tilaa
  - Kommentit (mihin veto erityisesti kohdistuu; onko tilassa mahdollista käyttää diffuusoria, joka jakaa vedon)

- Tilassa on käytetty tuntoaistin kannalta häiritseviä pintamateriaaleja (esim. liian karheat tai kylmäntuntuiset materiaalit)
  - Kyllä
  - Ei
  - Ei koske tätä tilaa
  - Kommentit

- Kalustetuntuma on häiritsevä (arvioi, miltä kalusteet tuntuvat käytettäessä; esim. ovatko tuolit liian pehmeitä/kovia tuoli tai pöydän reunat teräviä)
  - Kyllä
  - Ei
  - Ei koske tätä tilaa
  - Kommentit

- Kalusteiden mittasuhteet ovat häiritseviä (esim. kalusteet eivät ole sopivan kokoisia käyttäjilleen tai suhteessa toisiinsa)
  - Kyllä
  - Ei
  - Ei koske tätä tilaa
  - Kommentit

- Lattiatuntuma on häiritsevä (esim. liian karhea/liukas lattia)
  - Kyllä
  - Ei
  - Ei koske tätä tilaa
  - Kommentit (tuntuuko esimerkiksi matto ikävältä jalkapohjiin)

- Tilassa on lattialämmitys (esim. lämmin lattia voi tuntua henkilöstä ikävältä)
  - Kyllä
  - Ei
  - Ei koske tätä tilaa
  - Kommentit

- Tila on ahdas (tuntoaistin näkökulmasta, esim. kapeat ja ahtaat käytävät, jonnottamiselle ei tarpeeksi tilaa)
  - Kyllä
  - Ei
  - Ei koske tätä tilaa
  - Kommentit

- Suihkun tuottama tuntemus häiritsee (esim. vesi tulee liian kovalla paineella, suihkun korkeutta tai veden lämpötilaa vaikea säädellä)
  - Kyllä
  - Ei
  - Ei koske tätä tilaa
  - Kommentit

- Vedettävän tai painettavan huuhtelupainikkeen käyttö häiritsee (tuntoaistin näkökulmasta)
  - Kyllä
  - Ei
  - Ei koske tätä tilaa
  - Kommentit

- Ulko-oven yhteydessä on voimakkaasti puhaltavat ilmastointilaitteet/lämpöverho (esim. kaupoissa)
  - Kyllä
  - Ei
  - Ei koske tätä tilaa
  - Kommentit

- Tilassa on hyvin kuiva huoneilma (esim. voimakas silmien kuivuminen tai nenän limakalvojen ärsytys)
  - Kyllä
  - Ei
  - Ei koske tätä tilaa
  - Kommentit

- Tilassa on värisevää tai tärisevää tuntemusta tuottavia asioita (esim. rakenteita pitkin tulevaa värinä)
  - Kyllä
  - Ei
  - Ei koske tätä tilaa
  - Kommentit

- Muut kommentit tilan tuntoärsykkeisiin liittyen

4. HAJUAISTI

- AVOIN KYSYMYS: Kirjaa vapaamuotoisesti, mitä hajuja havaitset tilassa, ja eritele, mitkä niistä koet voimakkaimpina. Kirjaa myös, mikä tilassa on miellyttävää kartoittamasi aistin näkökulmasta.

- Tilassa on jokin häiritsevä yleistuoksu (esim. yleistuoksuna tunkkaisuus)
  - Kyllä
  - Ei
  - Ei koske tätä tilaa
  - Kommentit (onko tilaa mahdollista tuulettaa helposti)

- Tilassa käytetyt materiaalit haisevat (esim. puun tai muovin haju, rakenteista tuleva haju)
  - Kyllä
  - Ei
  - Ei koske tätä tilaa
  - Kommentit

- Tilassa on tuoksuvia kasveja (esim. allergisoivat/tuoksuvat kasvit)
  - Kyllä
  - Ei
  - Ei koske tätä tilaa
  - Kommentit

- Tilassa on käytetyt raikastimia (esim. vessassa käytetyn raikastimen haju)
  - Kyllä
  - Ei
  - Ei koske tätä tilaa
  - Kommentit

- Tilassa on kynttilöitä (esim. tuoksykynttilät)
  - Kyllä
  - Ei
  - Ei koske tätä tilaa
  - Kommentit

- Tilassa on käytetty hajustettuja pesuaineita
  - Kyllä
  - Ei
  - Ei koske tätä tilaa
  - Kommentit

- Ihmisistä tuleva tuoksu tilassa häiritsee (esim. hajuvedet tai tuoksuvat voiteet; tupakoivat henkilöt)
  - Kyllä
  - Ei
  - Ei koske tätä tilaa
  - Kommentit

- Tilaan tulee ilmastoinnin kautta hajuja (esim. ulkoa ilmastoinnin kautta tuleva tupakan haju)
  - Kyllä
  - Ei
  - Ei koske tätä tilaa
  - Kommentit

- Tilassa on muu tunnistamaton tuoksun lähde
  - Kyllä
  - Ei
  - Ei koske tätä tilaa
  - Kommentit

- Muut kommentit tilan hajuärsykkeisiin liittyen

YHTEISVAIKUTUS

Kommentoiti vielä lopuksi tilan aistiympäristöä kokonaisuudessaan ja arvioi kuorimitustekijöiden yhteisvaikutusta (millainen on kokonaisvaikutelma; kumuloituvatko aistiärsykkeet, jolloin monesta pienestä ärsykkeestä tulee hyvinkin häiritsevä kokonaisuus).

VAIHTOEHTOINEN TAPA TOIMIA:

Onko arvioitavassa kohteessa tilaa, joka on aistien näkökulmasta rauhallinen (ns. hiljainen huone)? Entä onko tilassa mahdollisuus levähtää esim. asioidessa?

Janniina Yli-Anttila
Satakunnan ammattikorkeakoulu
Maamiehenkatu 10
28500 Pori

TUTKIMUSLUPA-ANOMUS

25.9.2014

Päiväkodin johtaja,
Porin kaupunki,
Osoite

Olen Porin Satakunnan ammattikorkeakoulun opiskelija sosiaalialan koulutusohjelmasta. Olen tekemässä opinnäytetyötäni Porin seudun päiväkotien aistiympäristöistä. Tarkoitukseni on käydä havainnoimassa neljässä Porin seudun päiväkodissa päiväkotien erikseen sovittujen tilojen aistiympäristöjä. Kartoitukset ajoittuvat syksyyn/alkutalveen 2014. Apunani käytän SAMKin esteettömyys ja saavutettavuus - työryhmän laatimaa kartoituskriteeristöä. Lopuksi raportoin havainnoimistani tuloksista sekä annan mahdollisia kehittämisehdotuksia päiväkodeille. Yhtenä opinnäytetyön tehtävänä on myös testata ja kommentoida aistikriteeristön toimivuutta. Kohteiksi on valikoitu sellaisia päiväkoteja, joissa on erityistä tukea tarvitsevia lapsia.

Siispä pyydän teiltä lupaa tulla havainnoimaan päiväkotinne aistiympäristöä koskien opinnäytetyötäni. Käsittelen saamiani tuloksia luottamuksellisesti, eikä lopullisesta työstäni selviä mitkä päiväkodit ovat olleet mukana kartoituksessa ja minkälaisia tuloksia olen saanut kustakin päiväkodista. Pyydän myös lupaa valokuvata päiväkotien tiloja. Kuvat tulevat vain minulle raportoinnin aputyövälineiksi, eikä niitä julkaista missään vaiheessa muille.

Ystävällisin terveisin

Hakija: Janniina Yli-Anttila

Luvan myöntäjä:

